

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Písňová tvorba Tomáše Kluse

(Lyrics by Tomáš Klus)

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autorka:	Klára Šindelářová
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích prostředcích
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Zuzana Zemanová, Ph.D.
Místo a rok odevzdání:	Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 25. 4. 2013

podpis:

Poděkování

Na tomto místě chci poděkovat Mgr. Zuzaně Zemanové, Ph.D., za odborné vedení mé práce, vstřícnost a cenné rady, které mi v průběhu psaní poskytla a které pro mě byly velmi podnětné a přínosné.

Obsah

Úvod.....	5
1 Životopis	8
2 Cesta do záhu(d)by.....	11
2.1 Motivy	17
2.2 Poetika.....	19
2.3 Jazyk.....	21
3 Hlavní uzávěr splínu	23
3.1 Motivy	32
3.2 Poetika.....	33
3.3 Jazyk.....	34
4 Racek.....	36
4.1 Motivy	48
4.2 Poetika.....	50
4.3 Jazyk.....	51
Závěr	52
Anotace	55
Resumé.....	56
Seznam literatury a použitých zdrojů.....	57

Úvod

Tato bakalářská diplomová práce se zabývá analýzou tvorby Tomáše Kluse z hlediska tematického, motivického a stylistického, též s přihlédnutím k jejímu zasazení do kontextu českého folku. Práce analyzuje Klusovu tvorbu chronologicky podle jednotlivých alb a soustředí se jak na její literární hodnoty, tak na aspekty jazykové. Pozornost je věnována také intertextovým návaznostem na generačně starší české písničkáře, metaforám a pro Kluse typickým jazykovým hříčkám a kalambúrům.

Písňové texty jsou v práci nahlíženy jako básně, jednotlivá alba poté jako jejich soubory či básnické sbírky. Mezi písní a básní však není vztah ekvivalence. Je důležité si uvědomit, že píseň má dvě základní složky – text a hudbu, které se prolínají a doplňují a nelze je od sebe striktně oddělit. Podstatný rozdíl je také ve způsobu vnímání básně a písně. Zatímco při čtení básně může čtenář zvolit vlastní tempo, které mu vyhovuje, a může se v textu vracet ke složitějším metaforám, posluchač písně má tempo vnímání předem určené, nemůže se vracet a pokud se nad nějakým obrazem pozastaví, může ztratit orientaci, protože píseň plyne dál bez ohledu na něj. Nemožnost vrátit se v textu zpět nebo se na chvíli zamyslet vede k odlišné výstavbě písňových textů. „Textu sluší kratší přirovnání, stručné věty, pádná metaforika, podřízení zákonům hovorového jazyka, sloganovitá přehlednost základní myšlenky,“¹ shrnuje Vladimír Merta. Z vědomí, že nelze porovnávat písňový text s básní stejnými měřítky, vychází i toto bádání.

Práce navazuje na dřívější výzkumy a analýzy v oblasti folku a tvorby písničkářů, především na publikace Josefa Prokeše, Zdeňka Kožmína a Jiřího Trávnička. Protože syntetizující monografická práce zaměřená na současnou situaci v oblasti české folkové a populární písně dosud chybí, aktuální poznatky můžeme čerpat jen z časopi-secky tištěných recenzí a rozhovorů.

Je důležité zařadit Tomáše Kluse do historického kontextu vývoje písňové tvorby a písničkářů po revoluci roku 1989. Po pádu totalitního režimu v Československu už písničkáři neměli jasně daného nepřítele, který by do jejich textů mohl tematicky

¹ MERTA, Vladimír: *Zpívaná poezie*. 1. vyd. Praha : Panton, 1990. s. 24.

vstupovat. Zároveň ztratili velkou část svých posluchačů. Museli se tedy přizpůsobit novým tématům a objevit nové způsoby vyjádření. Krátce po revoluci písničkáři především bilancují a ohlížejí se zpátky. V devadesátých letech proniká do jejich tvorby větší míra abstrakce a pokusy o nadčasové vyjádření. Autoři také častěji popisují pocity, než aby rozumově vykládali události a nezlomné pravdy. Někteří se ve své tvorbě vracejí k folklóru a jeho aktualizaci, jiní se obracejí do svého nitra a zobrazují všednodenní zážitky. Jsou ale i tací, kteří se nedokázali nové politické a společenské situaci přizpůsobit, a nové posluchače už proto nenašli.²

Po dvaceti letech, která uplynula od politického i společenského zvratu v českých zemích, se písničkáři nacházejí v úplně jiné situaci. Přišlo vystřízlivění z porevoluční euforie, sliby nebyly naplněny, zárná budoucnost nepřichází. I o těchto tématech mohou dnešní autoři referovat a možná lépe, protože mají onen dvacetiletý odstup. Obracejí se také do svého nitra, popisují obrovskou nejistotu ve všech oblastech života, relativizují všeobecně platné normy, kritizují společnost. Do tohoto prostředí přichází také mladý, začínající písničkář Tomáš Klus, o jehož tvorbě pojednává tato práce.

V první části práce je v obrysech nastíněn dosavadní život Tomáše Kluse a životní situace, které mohly jeho tvorbu více či méně ovlivnit.

Následující kapitoly se zevrubně věnují rozboru jednotlivých alb. Písně jsou v rámci každého alba rozděleny do tematických okruhů a postupně interpretovány. Důraz je kladen na výrazné motivy, celkovou poetiku textů a užívané jazykové prostředky. Tyto tři prvky Klusovy tvorby jsou analyzovány u každého alba v rámci podkapitol. Interpretovány jsou především složitější metafory a také jsou odhalovány intertextové návaznosti. V rámci analýzy je také sledován postupný vývoj některých pro písničkáře typických motivů a témat.

Citované pasáže z textů prvního a druhého alba pocházejí z Klusova autorizovaného zpěvníku *Já, písničkář*,³ pro třetí album je využito textů uveřejněných v textové brožůře, která je součástí originálního alba. Mezi zdroji jsou patrné rozdíly, především v chybějící interpunkci v textové brožůře.

² KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří: Na tvrdém loži z psího vína. 1. vyd. Brno : Books, 1998. s. 283–286.

³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009.

V závěru práce je shrnut dosavadní vývoj Klusovy tvorby a možné perspektivy jeho uměleckého růstu v budoucnu.

Práce si klade za cíl dokázat, že ačkoli je Tomáš Klus ještě velmi mladý a jeho dosavadní tvorba není příliš rozsáhlá, má silné ambice stát se písničkářem srovnatelným se stálicemi českého folku, jakými jsou například Karel Kryl, Jaroslav Hutka či Jaromír Nohavica.

1 Životopis

Tomáš Klus se narodil 15. května 1986 v Třinci. Jeho matka je povoláním učitelka v mateřské školce, jeho otec byl sportovec a muzikant. I díky němu si Tomáš vybudoval silný vztah k hudbě – často objížděli různé folkové a country festivaly, jeho otec byl také vášnivým hráčem na kytaru. Povinnou školní docházku absolvoval Tomáš na Základní devítileté škole Emila a Dany Zátokových v Třinci. Během školních let se seznamoval se sportovní činností. Nejprve zkoušel hrát hokej, poté závodně plaval, postupně přidal i atletiku a nakonec začal dělat moderní trojboj.⁴ Díky svým sportovním úspěchům dostal možnost trénovat v Praze, v lepších podmínkách. Nabídku přijal a v patnácti letech se odstěhoval z rodného Třince do Prahy, kde také začal studovat Humanitní lyceum. V rámci své sportovní kariéry navštívil několik zahraničních zemí a nakonec se stal i juniorským mistrem Evropy v trojboji. Kvůli zranění, které si přivodil pádem z koně, a také proto, že ho lákala kultura a umění, se rozhodl svou sportovní dráhu ukončit a po maturitě nastoupit na pražskou DAMU. Studium úspěšně ukončil roku 2012.

V roce 2007 vyhrál soutěž začínajících zpěváků Czechtalent ve Zlíně, což mu umožnilo navázat spolupráci s vydavatelstvím Sony Music a vydat v únoru 2008 svou debutovou desku *Cesta do záhu(d)by*. S druhým albem *Hlavní uzávěr splínu* vydaným v roce 2009 už slavil úspěchy – získal Anděla v kategorii objev roku. O dva roky později vydal album *Racek* a téhož roku skončil na druhém místě v kategorii zpěvák v divácké anketě Český slavík. Zároveň za toto album získal hned tři ceny Anděl, a to v kategoriích Zpěvák, Nejprodávanější deska a Nejlepší album. V roce 2012 již získal v anketě Český slavík první cenu v kategorii Zpěvák a přerušil tak po třinácti letech vítězství Karla Gotta.

Životní událostí, která ovlivnila samotného Kluse i jeho tvorbu nejvíce, se stala smrt jeho mladší sestry. Zemřela ještě jako batole, když Tomášovi bylo osm let. O dva roky později zemřel i jeho otec, když při jedné vysokohorské výpravě spadl v Tatrách z Kôprovského štítu. O tom, jak se s jejich smrtí vyrovnává, promluvil Klus v rozhovoru pro Magazín DNES: „Vlastně ani nevím, jestli jsem se s jejich

⁴ Přípravní fáze pro mladé závodníky, kteří chtějí později soutěžit v moderním pětiboji.

smrti správně srovnal, ale dnes mám v sobě jakousi víru v to, že člověk neumírá. [...] Dokonce si občas říkám, že kdyby mi táta se ségrou neumřeli, tak bych snad ani nemohl dělat to, co teď dělám, nemohl bych být takhle šťastný. Věřím prostě na nějaké opatrovnictví z nebes.“⁵ Tomáš tedy vyrůstal od svých deseti let jen s matkou, což nepochybně mělo vliv na jeho vztah k ženám i na jeho celkové smýšlení o lidech a světě. „Od těch deseti jsem s ní měl vztah, jaký k mámám mívají spíš dcery. Ostatní kluci se pomalu snažili z vlivu svých matek vymaňovat, ale já to měl naopak, řešil jsem s ní svoje první lásky, byli jsme nějak více srostlí... Svoji mámě bych se jednou chtěl vyrovnat v tom, jakou má životní sílu,“⁶ shrnuje Klus v tomtéž rozhovoru.

Důležitou životní zkušeností bylo i jeho studium na pražské DAMU. Během studia vystřídal několik divadelních rolí, poznal mnoho nových lidí a také zjistil, že tato škola nesplnila jeho očekávání: „Je to svět sám pro sebe, pohltí vás a hlavně vás tam rozeberou na tisíce kousků a pak z vás skládají toho herce. Pokud to neustojíte, vaše individualita bude popřena, začnete o sobě pochybovat,“⁷ říká Klus v rozhovoru pro časopis Vlasta publikovaný v internetovém magazínu Kafe.cz.

Výrazný vliv na jeho tvorbu i způsob vyjadřování mělo bezpochyby jeho přestěhování se do Prahy v patnácti letech. Jednak se musel rychle naučit být samostatný, jednak se ve velkém městě cítil osamělý a pocity samoty a bezradnosti začal vyjadřovat prostřednictvím písní. „Najednou jsem ze sebe potřeboval dostat stesky, které předtím většinou absorbovala máma, a nevěděl jsem kudy. A jelikož jsem z hudební rodiny, [...] byla pro mě kytara přirozeným prostředkem, jak to ventilovat,“⁸ shrnuje Klus v rozhovoru pro časopis Instinkt. Zároveň tato adopce velkým českým městem pravděpodobně ovlivnila styl jeho vyjadřování. V rozhovorech není nijak zvlášť patrné, že pochází z Ostravska a ani v písních se neobjevují moravská slova nebo koncovky. Mnohem častěji se naopak objevují prvky obecné češtiny typické pro

⁵ POLÁČEK, Tomáš: Táta a sestra mi pomáhají z nebes, věří Tomáš Klus [online]. idnes.cz, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/tata-a-sestra-mi-pomahaji-z-nebes-veri-tomas-klus-fu3-/hudba.aspx?c=A111102_104133_hudba_jaz>.

⁶ Tamtéž.

⁷ KOVAŘÍKOVÁ, Blanka: Muž týdne: Tomáš Klus [online]. Kafe.cz, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kafe.cz/zabava/muz-tydne/muz-tydne-tomas-klus-25893.aspx>>.

⁸ GÖTH, Jindřich: Tomáš Klus: Znásilnil kytaru a čeká na Kryla [online]. Instinkt, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <http://instinkt.tyden.cz/rubriky/rozhovor/tomas-klus-znasilnil-kytaru-a-ceka-na-kryla_25917.html>.

středočeská nářečí, do jejichž oblasti spadá i Praha. Jediný moravský prvek, který v jeho písních a promluvách zůstal zakořeněn, je Klusova výslovnost a přízvuk.

2 Cesta do záhu(d)by

Jak už sám název napovídá, je Klusovo první album, které vyšlo 29. února 2008, jazykově velmi hravé. Začíná se zde konstituovat jeho typická poetika, charakteristická slovními hříčkami, využíváním výrazových prostředků všech variet českého jazyka a silnou rýmovostí a zpěvností veršů. Album jako celek lze připodobnit k juveniliím začínajících básníků hlavně díky jeho tematické výstavbě, jíž dominuje láska. S ní často souvisí pocit mladické bezradnosti a tápání v životě, kterému mladí lidé zatím nerozumí, a přesto se musí potýkat s jeho nástrahami.

Leitmotivem alba je tedy láska, již mladý písničkář velmi intenzivně prožívá. Objevuje se v několika různých podobách, z nichž nejčastější je láska nešťastná. V písních lze vysledovat podobné či stejné motivy a témata a podle nich je možné rozdělit album do několika tematických celků.

Jako první se nabízejí písně pojednávající čistě o lásce a pocitech, které jsou s ní spojené. Ten, kdo miluje nebo cítí lásku či silnou náklonnost, je ústřední postavou těchto milostných písní. *Až...* popisuje lásku lyrického subjektu k ženě, jejíž srdce už patří jinému muži: „A co mám dělat, když jsme tři? / Ty jsi ta, co s láskou nešetří. / Ty jsi ta naoko smutná.“⁹ Zdůrazněna je v ní malost a nicotnost chvil, kdy je subjekt sám, oproti nocím, jež tráví s onou milovanou ženou. Pokouší se svému sokovi v lásce bránit ironií, ale jeho výsměch je jen bolestným výkřikem ztrápené duše, který budí souhlas a zároveň soucit: „Starý fráze v křoví, poví ti je on, tvůj přítel, / plyšový sedlák.“¹⁰

Další píseň s příznačným názvem *Láska* je spíše lyrického rázu. Nelíčí žádný příběh, alespoň ne explicitně, a zabývá se co nejobraznějším, ale přitom co nejpresnějším popisem okamžitého pocitu – prázdnoty srdce i života po rozchodu s milovanou dívkou. Oproti tomu značně epický *Inzerát* vypráví o tom, jak mladý muž zahlédne v davu na nádraží ženu, která mu na první pohled učaruje, ale hned se mu zase ztratí mezi lidmi a on ji hledá pomocí zpívaného inzerátu. Naprosto netypickou písní o lásce je *Jednoduchá*, kterou Klus ani nezamýšlel jako milostnou píseň, ale spíš jako

⁹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 9.

¹⁰ Tamtéž.

obranu proti přílišnému sentimentu a kýčovitosti. Díky své naprosto banální zápletce tvoří parodii, protipól všech ostatních milostných písní na albu. Tuto parodičnost signalizují například popisy protagonistů: „A tady kdysi žila a nevěděla nic / a pila jako pila, pořád víc a víc. / A tam žil on, obyčejnej kluk, / silnej jako slon, hubenej jak luk.“¹¹ nebo tyto naprosto bezobsažné verše: „A já jsem on a ona jsi ty,“ „Každěj něco hledá, / kdo to najde, ten to má.“¹²

U Kluse ale typicky tam, kde je láska, objevuje se i problém, který obvykle brání jejímu naplnění. Vznikají tak písně, kde se prolínají, nebo naopak proti sobě stojí dvě nesouměřitelné síly – láska (či jiné hluboké city) a společnost, která se se svými zákony, konvencemi, předsudky a morálními či etickými zásadami staví proti ní. V *Pocitech* subjekt promlouvá k bývalé milence, která nevěří a nechce si připustit, že by mohla být milována, že by snad mohla být něčím víc než dívkou na jednu noc. Tento pocit charakterizují první verše refrénu: „Jenže ty neslyšíš, jenže ty neposloucháš. / Snad ani nevidíš, nebo spíš nechceš vidět.“¹³ Lidská závist a netolerance jsou zde tematizovány prostřednictvím motivu anděla s utrhanými křídly. Ten lze chápat jako aluzi na píseň Karla Kryla *Anděl*, kde Kryl zpívá: „Z rozmláceného kostela / v krabici s kusem mýdla / přinesl jsem si anděla / polámali mu křídla.“¹⁴ Klus ale pracuje s motivem raněného anděla jinak: „Jsi anděl, netušíš. Anděl, co ze strachu mu utrhali křídla.“¹⁵ Inspirace Krylem pokračuje v refrénu: „A druhejm závidíš a v očích kapky slaný vody.“¹⁶ Krylův anděl také závidí a pláče: „Do tváře jsem mu neviděl / pokoušel se ji schovat / to asi ptákům záviděl / že mohou poletovat.“¹⁷ Vyskytují se zde tedy stejné motivy, se kterými ale písničkáři zacházejí rozdílně. V obou případech je samozřejmě létání aktem svobody a křídla jeho prostředkem, který byl ale oběma andělům odebrán. Kryl odnáší anděla z rozbitého kostela, což značí, že mu sice ublížili lidé svým konáním, ale toto konání nutně nemuselo být úmyslně namířeno proti němu. Původce lámání křídel není v textu konkrétně zmíněn. Naopak Klusovu andělovi je utrhali lidé z obavy, že by někdo mohl létat, když oni nemohou, že by se museli učit něco nového, čeho asi ani nejsou schopni. Neutrhali

¹¹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 46.

¹² Tamtéž. s. 47.

¹³ Tamtéž. s. 30–31.

¹⁴ KRYL, Karel: Ostrov pokladů. Praha : Levné knihy, 2010. s. 13.

¹⁵ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 31.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ KRYL, Karel: Ostrov pokladů. Praha : Levné knihy, 2010. s. 13.

mu je jen ze strachu, ale také ze závisti, a proto Klus vyzývá ženu, ať se jim postaví a vzpomene si, jak se létá: „Zkus změnu[,] uvidíš. Pak vítej do svobody.“¹⁸

V písni *Válečná* oživil písničkář časté téma lásky ve spojení s válkou a umně zobrazil dějinnou, pravděpodobně fiktivní událost. Ukazuje se zde jeho velký vypravěčský talent. Podařilo se mu zároveň v historických kulisách tematizovat nadčasové společenské problémy. Už název písně signalizuje, že bude vyjadřovat autorův postoj k válce, který je, jak už to u písničkářů bývá zvykem, odmítavý. Tento pacifistický názor vyjadřují především verše recitativu: „Posledním výstřelem se kdysi živá louka rozplakala tichým pláčem / a mlčky objímala těla padlých i vítězů, jichž není, neb válku nelze vyhrát, / platí-li se životem.“¹⁹ Hlavní hrdina hluboce miluje krásnou dívku Marion. Žena se stejným jménem se objevuje i v původně francouzské písni *Batalion*, kterou opatřil českým textem Dušan Vančura a ve svém repertoáru ji má kupříkladu Spirituál kvintet nebo Věra Martinová, ale tam symbolizuje pouhou touhu a chtíč, je kurtizánou vojáků, kteří si chtějí jen užít chvíle před bitvou, protože vědí, že mohou ráno zemřít. Oproti tomu Marion z *Válečné* je symbolem věrnosti, zastupuje všechny milující ženy padlých vojáků. Láska ve válce obvykle nemá místo, a právě proto pravděpodobně Klus použil pro ženský prvek v písni stejné jméno, aby ještě víc zdůraznil ryzost, čistotu a sílu tohoto citu v době, kdy oba milenci tuší, že smrt je blízko, může přijít kdykoliv a rozdělit je tak navěky.

Dalším typem písní o lásce jsou takové, kdy jejímu naplnění brání vlastnosti, způsob života nebo jiná osobnostní charakteristika jednoho z aktérů. Kořeny těchto znaků se ale i tady nacházejí ve společenském řádu, protože právě společnost je faktorem, který utváří lidskou povahu. Tyto písně je tedy možné vnímat jen jako podskupinu předcházející tematické skupiny. Lyrický subjekt písně *Křjetina* je okouzlen bezmeznou důvěrou dívky, která „věří, / že zvěři dá se věřit, / že na trnitým keři / dá se spát.“²⁰ Zvěři se zde myslí ti, jejichž charakter je pokřivený, a proto neváhají využít naivity ostatních ve svůj vlastní prospěch. Oproti tomu protagonistka *Panenky* není důvěřivá vůbec, hlavně vůči mužům. Tváří se nespoutaně, ale přitom je velmi citlivá. Tento rozpor však nechce dát za žádnou cenu znát a tváří se tak, jako by jí vyhovova-

¹⁸ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 31.

¹⁹ Tamtéž. s. 49.

²⁰ Tamtéž. s. 50.

lo být mužskou hračkou. Má strach projevit city právě proto, že nevěří, že by jí lidé neublížili. Symbol panenky zde zastupuje boj proti noční osamělosti. Příběh dvou přátel, ze kterých se neplánovaně stali milenci, líčí *Pořád ta samá*. Tragédie této proměny spočívá v tom, že mezi nimi nevzniká láska, ale pouhá občasná sexuální interakce, kvůli které se vytrácí i původní přátelský vztah. Píseň *Marie* naopak vypráví o nezištném přátelství mezi mužem a ženou a hlavně o tom, že tento typ vztahu je trvale neudržitelný, neboť pokaždé vznikne buď na jedné, nebo druhé straně větší náklonnost či touha. Mluvčí písně je však z tohoto faktu zklamaný, a proto se ptá: „Copak nemůže být mezi ženou a mužem / přátelství, kde není nikdo nic dlužen? / Prostě jen prosté spříznění duší, / aniž by kdokoli cokoli tušil.“²¹

Láska je sice důležitým a výrazným tématem Klusovy prvotiny, ale na celkovém vyznění alba se významně podílí také písně společensko-kritické. Bohatým zdrojem inspirace pro mladého písničkáře je pozorování chování lidí kolem něj a jeho vlastní sebereflexe. Tyto písně lze také charakterizovat jako úvahové, protože autor v nich většinou nenabízí žádné řešení situace, pouze se zamýšlí nad jejím současným stavem.

Výraznou úvahou je *Dopis*, v němž mladý muž píše fiktivní dopis neznámému adresátovi, nebo spíše adresátce, soudě podle verše „Píšu Ti, protože mi schází Tvoje síla a Tvý pastelový / oči.“²² Vyznává se v něm ze svých obav a trápení – ze samoty, z toho, že není schopen přizpůsobit se společnosti a jejímu obrazu správného života a naopak společnost není ochotna tolerovat jeho individualitu, což dokládají verše: „Trápí mě, že mě lidi nechápou a že se drzejí / svejch kolejí,“²³ a „S životem na startovní čáře, kolem ty nechápavý tváře.“²⁴ Trápí ho také pocit až existenciální osamocení a anonymity člověka: „Mám trochu strach, že svět se rychle točí, / no a že když neseskočím a nezlámu si kosti, / jako bych tu nebyl. (Debil).“²⁵ Projevuje se zde typický pocit mladých lidí, že dokud neudělají něco šíleného, život ohrožujícího nebo šokujícího, okolí si ani nevšimne, že existují. Zároveň ale vulgárním sebehodnocením „debil“ dodává, že chápe nelogičnost a nesmyslnost tohoto pokusu o upou-

²¹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 15.

²² Tamtéž. s. 61.

²³ Tamtéž. s. 60.

²⁴ Tamtéž. s. 61.

²⁵ Tamtéž.

tání pozornosti. Jeho pocit vlastní nicotnosti umocňuje dvojverší „Jsem hadr na podlahu, jsem pára nad kotlem, / mám jenom marnou snahu a jeden velkej sen,“²⁶ za nímž následuje věta „Ale nic převratnýho není ve mně, není ve mně ukrytýho.“²⁷ Tou vyjadřuje pocit, že společnost vlastně dělá správnou věc, že není žádný důvod, proč by mu měla věnovat zvýšenou pozornost, protože ve skutečnosti není ničím zvláštní, je jen dalším anonymním ozubeným kolečkem v jejím hodinovém stroji.

Zatímco *Dopis* je z velké části autorovou sebereflexí, je *Čas* naopak kritikou, a to nejen společnosti, ale i negativních lidských vlastností. Je v něm obsaženo mnoho témat, která ale nejsou hlouběji analyzována, takže píseň působí jako povrchní změř myšlenek. Spojujícím prvkem jsou tu známá slova zpěváka metalové skupiny Nirvana Kurta Cobaina „Raději shořet než vyhasnout,“^{28 29} která vyjadřují touhu něco významného dokázat i za cenu ztráty všeho než postupně ochabovat a skončit v zapomnění. V písni se tematizuje přetvářka, hlavně ve verších: „Na rovných cestách křivý stíny. / A cizí masky a manekýny a slova lásky,“³⁰ které popisují snahu člověka schovat se za masku čestnosti a správnosti, přestože jeho charakter je pokrivený, snahu zastřít své nízké city velkými a silnými slovy a pokusy skrýt, kým skutečně je a co si myslí, za obecně přijímané pravdy a fráze. Autor také kritizuje všeobecnou necitlivost lidí vůči trápení druhých. Jako jediné logické řešení situace se mu nabízí únik nejprve prostřednictvím kouření cigarety a po uvědomění si, „že se Bůh stejně nedívá“³¹ a že ani on mu nepomůže, se uchýlí k útěku na neznámé místo, pravděpodobně někam do svého nitra, kde se chce „Schovat [...] všemu a všem, jen tak prohloubit se osudem. / Oslněn. Být na chvíli sám sebou.“³² Posledním veršem neskrytě přiznává, že i on si nasazuje masku, aby mu nebylo ublíženo, že i on se tváří, jako by mu jeho veřejný obraz byl vlastní a takový život mu vyhovoval. Ve skutečnosti je ale silně rozpolcený, protože ví, že osoba, kterou společensky prezentuje, není stejná jako osoba, kterou doopravdy je a dovoluje si jí být pouze ve své mysli,

²⁶ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 61.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 6.

²⁹ Tato věta původně pochází z písně *My My, Hey Hey* od Neila Younga. V originále zní: „It's better to burn out, then to fade away.“ Spojení „fade away“ lze přeložit jednak jako „vyhasnout“, jednak jako „vyhasínat“. Nedokonavá varianta slovesa lépe vyjadřuje postupnost tohoto děje, a proto je možná překlad „vyhasínat“ přesnější.

³⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 6.

³¹ Tamtéž. s. 7.

³² Tamtéž.

nebo když je o samotě. Tato výrazná disproporce ale vede pouze k depresivním stavům a úvahám nad smyslem bytí, obecně pak k závěru, že je lepší shořet než vyhasnout.

Stejná marnost lidského života a konání vyzařuje i z písně *Jaroslava*. Svědčí o ní především verše: „nejde se hnout, / nejde se hnout“³³ a „ztraceni vprostřed pouště.“³⁴ Onomu ztracení se písničkář snaží opět bránit útekem, ale v tomto případě už nehledá úkryt v izolaci a ve svém nitru, ale ve vztahu ke stejně ztracené ženě. Toto úsilí je ale opět zmařeno tím, že dotyčná jeho lásku neopětuje: „zbyly / z velký části jen mý kusy lásky [...] Kousek od cílový pásky / jsem roztrhán na kusy.“³⁵ Objevuje se zde také nenápadně motiv dějinné zkušenosti, který dále Klus rozpracovává ve své pozdější tvorbě. Žádostí „Prosím pište si, že se to nevyplácí, / zapomenout na starý časy,“³⁶ doporučuje jasně svým posluchačům, aby si byli vědomi historického vývoje, kterým lidstvo zatím prošlo, poučili se z něj a neopakovali cizí chyby. Podobnost s *Časem* naznačuje i verš: „a nový účesy, furt stejný funebráci,“³⁷ který pojednává o přetvářce, ale v užším významu se docela jistě vyslovuje k československé porevoluční politické scéně. Je to zároveň jediný náznak vyjádření se k politice na albu *Cesta do záhu(d)by*. Autor v *Jaroslavě* nastiňuje i svůj názor na konečnost a její příčiny, jež spatřuje v spravedlivém jednání Boha: „Lidi jsou jenom lidi a on to vidí / a on to vidí, on to časem sklídí.“³⁸

Písničkářovým vnímáním Boha se zabývá i píseň *Do nebe*, kde je vyšší princip popisován jako starý pán s šedými vousy, který vidí z nebe celý svět. Lyrický subjekt mu pokládá několik otázek, které jsou typické pro dospívající lidi hledající své místo a funkci ve světě, případně zaručený návod na správný a bezstarostný život. Ani na jednu z nich ale logicky nedostává odpověď. V rámci alba ojedinělým tématem je úcta k ženám jakožto rodičkám a pečovatelkám o rodinu. Upřímným, i když patetickým a trochu kýčovitým způsobem vyjadřuje Klus svůj obdiv a popisuje vřelý vztah ke své matce v písni *Mimorealita*. Onen patos a kýč se projevuje především v refrénu písně: „Že trošku bloudím mimorealitou, / že lidi v běžném světě šedivý jsou. / Už

³³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 21.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

tak nějak tuším, že to nebude snadná úloha, / mít mě za syna. / Lampu zhasínáš, jdeš spát / a zítra zase na šestou. / A i když prší, musíš vstát, / já mám tě, jsi můj kus nebe.“³⁹ Projev obdivu a lásky k matce je ale pochopitelný a relativně přirozený vzhledem k tomu, že téměř celý život prožil jen s ní. Žena-pečovatelka se stává hlavní postavou i písně *Jsousedky*, kde ji ale autor pojímá s nadsázkou prostřednictvím popisu její povahy – „inu[,] [z]odpovědná žena,“ „Tyhlety sousedky na pavlačích. / Jsou. A to jim stačí ke štěstí.“⁴⁰ Prožívá obyčejný život s obyčejnými problémy, ale píseň má i jisté poselství – snaží se ukázat nevědek lidí, kteří jsou milováni a obskakováni, a jejich neúctu ke starostlivým manželkám a matkám: „A doma už na ně čekají ti snídaně chtiví. / Ti, kteří nemají pochopení, a tak se diví. // Co žena zmůže s líným mužem?“⁴¹

2.1 Motivy

Album *Cesta do záhu(d)by* je tematicky i motivicky velmi různorodé. Písně obvykle nemají jedno nebo dvě ucelená témata, ale jsou spíše nesourodými mozaikami rozmanitých motivů. Tato podkapitola se proto věnuje zajímavým a pro Klusovu tvorbu důležitým motivům.

Vzhledem k tomu, že album je autorovou prvotinou a vyšlo, když Tomášovi bylo dvacet jedna let, je samozřejmé, že se na něm objevuje mnoho motivů charakteristických pro období adolescence a dobu psychického i sociálního zrání jedince. Jsou jimi například: obavy a strach, neschopnost splnit očekávání, útěk a schovávání se před světem, bloudění, hledání, porušování zákazů a nařízení, lapenost v síti, slzy a pláč, bezmoc, samota, poušť, šedivost, alkohol jako možnost řešení, víra v lepší zítřky, dosažení štěstí a vysněných cílů. Tyto prvky se někdy blíží až existenciálnímu vnímání světa, jež vyjadřují kupříkladu: víra v existenci dvou a více světů, vnímání všeho kolem jako něčeho cizího, nepochopitelnost světa; přesvědčení, že někdo musí přijít a zachránit člověka, protože on sám není schopen se ze svého trápení vymanit. Lyrický subjekt také často také prožívá pro existencialismus příznačnou samotu, kdy se cítí osamělý, přestože je mezi lidmi, v anonymním davu.

³⁹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 54.

⁴⁰ Tamtéž. s. 28–29.

⁴¹ Tamtéž. s. 29.

Písničkář také často využívá protikladnosti rozdílných motivů. Nejvýraznější bipolaritu nachází mezi dnem a nocí. Den je časem, kdy subjekt bloudí a tápe, snaží se zavděčit lidem, zařadit se do společenského řádu a nijak nápadně nevyčnívat. Večer a hlavně v noci je naopak sám sebou, dělá si, co chce a jak chce, prožívá šťastné chvíle. Noc je také časem spánku a snění, což je útěk od životní reality do vlastního světa fantazie a imaginace – zde je člověk sám sebou. Pak ale nastává ráno, nejkrutější a zlomové období dne. Po probuzení obvykle dochází k vystřízlivění nejen z alkoholu, ale především z nočních ideálů. Člověk je vržen zpátky do reality. Také všechny špatné zprávy přicházejí v ranních hodinách, kdežto ty dobré se subjekt dozvídá zpravidla večer nebo v noci.

Výrazná dichotomie existuje také mezi slovesy jít a plout. Chůze je zde fyzickým pohybem, způsobem, jak se dostat z jednoho místa na druhé, a je součástí denního režimu subjektů písní. Plutí je ale schopností přisuzovanou pouze lyrickému subjektu a týká se výhradně jeho myšlenek a ideového světa. Je tematizováno jako něco přirozenějšího než chůze, ladnějšího a plynulejšího. Autor tím zjevně naznačuje, že plout myšlenkami je pro člověka mnohem lepší než prodírat se světem. Zatímco jít může člověk jen ve dne, plout může po celý den, ačkoli nejčastěji pluje ve večerních a nočních hodinách. Vždy je ale v tom okamžiku součástí jiného světa, než je ten reálný.

Snaha o pochopení světa a věcí se zde realizuje pomocí rozložení celku na části. Akteři buď rozkládají, nebo naopak skládají kousky v celek, aby zcela pochopili problém. Na tento motiv navazuje prvek bariéry. Pro porozumění je důležité vidět celý problém, subjektům ale často brání zeď, stěna či hráz a tvoří tak oblast neprůhlednosti a nepropustnosti. Pokud se postavy pokusí tuto bariéru odstranit, valí se na ně množství nových vjemů, podnětů a myšlenek a v jejich myšlení a vnímání nastává naprostý chaos, z něž se potom snaží utéct.

Četnými motivy jsou křídla, ptáci a nebe, které symbolizují touhu po volnosti a svobodě. Tento symbol ale není ničím objevným, protože je často přítomen nejen v tvorbě ostatních písničkářů, ale má i bohatou tradici a pevné místo v krásné literatuře.

Postavy také velmi zřídka ústně sdělují, co cítí. Hluboké city, zklamání a špatné zprávy jsou sdíleny prostřednictvím zpráv a především dopisů, neboť tento způsob projevu nevyžaduje bezprostřední přítomnost adresáta, a autor se tak vyhýbá přímé konfrontaci s ním. Často tak činí ze strachu z jeho reakce, ale také z toho, že pokud by měl své pocity říct druhému do očí, nedokázal by to. Dopis oproti tomu snese všechno – lásku, bolest, utrpení, intimní zpověď i nepříjemnou pravdu.

Jedním z nejdůležitějších motivů alba je Bůh. Klusova představa o něm je ale značně nesourodá. Prvek vyššího, lidem nadřazeného principu se objevuje v pěti písních, ale ne vždy je přímo pojmenován – v *Marii* se objevuje jako loutkař a v *Jaroslavě* je označen zájmenem on. Písničkář se víceméně drží křesťanské představy o muži, který je lidem nadřazen a řídí jejich konání, pozoruje je, měří spravedlivě délku jejich života a je vševědoucí a všemocný. Neznamená to ale, že sám Klus je věřící. Spíš si s otázkou víry pravděpodobně neví moc rady, a tak se vyhýbá jakýmkoli soudům a raději svůj názor na Boha nevyjadřuje. Pouze v písni *Čas* se náznakem pokusí zpochybnit křesťanské ideály ve verších: „Stačí slovo, proč dlouhý věty, když víš, / že se Bůh stejně nedívá.“⁴² Vyjadřuje, že Bohu jsme stejně lhostejní a že ho naše trápení nezajímá, ale tuto myšlenku už dále nerozvíjí. Je tedy patrné pouze to, jakou má o Bohu představu, podstatně méně průzračný už je pro posluchače Klusův vztah k němu.

2.2 Poetika

Nejdůležitějším prvkem poetiky prvního alba je jazyková hra a s ní spojená silná eufonie veršů. Klus si libuje nejen v takových kalambúrech, kdy jsou slova skládána, rozkládána nebo obměňována k dosažení nových významů, jako například: ztratím-li – z trati, je den – je dva, se dávám – sedávám, snadno – na dno, lodě – vodě, s ním – sním, smířená – žena, co má – doma, zmůže – s mužem, zmizím – cizím, ve mně – země apod., ale velice často využívá jejich hláskové podobnosti a homonymie pro vytvoření eufonického verše, kterých je na albu nespočet. „Za tím svým štěstím,“ „láhev vína dohasíná,“ „spícím plícím,“ „v mracích se ztrácí,“ „pro obálku, známku, schránku,“ „vždycky když tuší, že prší na duši,“ „věří, že zvěři dá se věřit“ – to je jen krátký výčet veršů s výraznou melodičností. Občas ale ve snaze o libozvučnost vzni-

⁴² KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 7.

kají gramaticky nesprávná a nelogická spojení jako: „A ty jsi ta láhev nedopitá, skrytá v krytu trilobita,“ „že se drzejí svejch kolejí,“ „napršelo, uschlo a nám to tu uslo,“ „jsem твоjim snem,“ „pila jako pila“ atd. Kontrast umného a toporného zacházení se slovy se nese celým albem a dává tušit, že písničkář ještě není dostatečně poeticky vyzrálý.

Zajímavé obrazy vznikají také spojováním protikladů, například „na rovných cestách křivý stíny“, „důvěrná i cizí“ nebo „celý v polospánku“. Autor zároveň užívá personifikace: „valí se zapomnění“, nebo ve verši „už zase máš tulení sklony“ se nepokouší vyjádřit dívčinu podobu s tuleněm, ale to, že se dotyčná chce tulit. Takových novotvarů bychom našli více, ale nutno podotknout, že právě kvůli nevyzrálosti mladého písničkáře podstatně méně zdařilých – „srdcesval“, „mimorealita“, „srdce-vrah“ nebo „strojevůdce“.

Na albu se vyskytují dvě písně, které jsou až nápadně hravé a poetické. Jsou jimi *Strojevůdce* a *Š.a.M.a.N.*, jimiž se ani nezabývá první část analýzy, a to ze zjevného důvodu. Nemají totiž žádné hlavní téma ani zřejmé motivy. Ve *Strojevůdci* je vůdčím principem poetická etymologie projevující se například ve verších: „Jsem pobuda, tak budu s tebou, / jsem vedoucí a tak mě za tebou vedou. / Chceš znát tajemství nás tajemníků.“⁴³ Dalším výrazným prvkem je metonymické propojování rčení a ustálených spojení v jejich doslovném významu s různými povoláními, například: „Jsem strojevůdcem, věčně pod parou [...] jsem námořník, konečně za vodou, / jsem obchodník, cena je dohodou.“⁴⁴ Píseň *Š.a.M.a.N.* lze charakterizovat jako jednu velkou jazykovou a poetickou hru. Nejvhodnější bude ukázat tento rys na konkrétním textu:

„Na stěně visí obraz čísi, oči zkouřený, o zed' opřený.
Jsem napůl blázen, napůl člověk v tísní a v mé písni
ukryto poselství, mírové poselství. O slovo přátelství,
o slovo hlásí se hlasatel na římse. Děti se děsí.
V povodí Oděsy jsou smíšené lesy a směšná poezie.
Zásilka z Kolumbie.“⁴⁵

⁴³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 70.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 74.

Ačkoli slovní dvojice či trojice vyhlíží smysluplně, o dvojverších už to lze říct jen zřídka a v rámci strofy vzniká z hlediska sémantiky jen nesourodý chaos. Zmínka o Kolumbii je nepochybně narážkou na drogový průmysl, tudíž je možné, že píseň chce napodobit pseudopoetické řečnění samozvaných umělců v deliriu. Podstatně pravděpodobnější se jeví Klusova inspirace v surrealismu. Svůj vztah k tomuto literárnímu hnutí vyjádřil i v jednom z rozhovorů pro časopis *Rock&Pop*, kde říká: „Miluju poetismus a surrealismus.“⁴⁶ Písni ale nelze upřít melodičnost, která je podpořena hudebním doprovodem připomínajícím obřadní zpěvy šamanů amerických indiánských kmenů. K oné obřadnosti výrazně přispívá také zpěvákův hlasový projev a frázování a z hlediska textového i refrén, který je tvořen několika opakujícími se slabikami: „Ding ding dong dingydydong. Ding ding dong dingydydong.“⁴⁷ Nelze však říct, že by *Š.a.M.a.N.* bez problémů zapadal do Klusovy dosavadní tvorby, spíše z ní naopak vyčnívá.

2.3 Jazyk

Jazykové prostředky užívané na albu *Cesta do záhu(d)by* jsou velmi rozmanité. Objevují se na něm písně velmi spisovné, ale i takové, jejichž texty obsahují ve větší či menší míře prvky hovorové a obecné češtiny. Jedná se jednak o příznaková slova, kupříkladu: šutry, trucovat, huba, furt, reprák, dukáty, funebrák, šampion, nebo dokonce vulgarismus debil, jednak o nespisovné slovní tvary, především přídavných jmen a sloves.

V tvarech přídavných jmen se objevují různé tvary koncovek typických pro obecnou češtinu – celej, druhej, ve tvým objetí, bolavý záda, tvý oči, hezkejch, ukrytýho, hubenej, rezavejch atd. Zajímavé je, že se v textech objevuje pouze jednou protetické „v“, a to ještě v ustáleném spojení „byl jsem pod vobraz.“ Tuto skutečnost lze přičíst Klusovu moravskému původu.

Ve slovesných tvarech se nespisovnost projevuje především elidováním tvarů množného čísla: propletem, zamávaj, ztrácej, nebudem, půjdem, nebo dokonce „smi“ jako univerbismus spojení „tys mi“ apod. Oproti tomu se na albu vyskytují i slova, která

⁴⁶ ŠÍDA, Jan: Tomáš Klus. Poklusem k uzávěru splínu. *Rock&Pop*. č. 8/307, ročník XIX., 2009. s. 12.

⁴⁷ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 75.

působí archaicky a knižně, například: inu, býti, mlčky, neb, jež, jichž, oč a slovesa vyjadřující podmiňovací způsob typu chceš-li a platí-li.

Obecně se dá říct, že čím vážnější obsah a hlubší myšlenky píseň prezentuje, tím spisovnější používá autor jazyk. Naopak pro hravé nebo parodující písně je typické velké množství kolokviálních prostředků. Mezi těmito dvěma póly Klusovy tvorby stojí osobní a intimní zpovědi, které mají spisovný základ, ale pronikají sem i hovorové a obecně české vyjadřovací prostředky, čímž je dosaženo vyšší míry autenticity a ztotožnění se s posluchačem.

3 Hlavní uzávěr splínu

Druhé album Tomáše Kluse, které vyšlo 12. října 2010, se od jeho prvotiny v mnohém liší. Především dochází k výraznému posunu v tematické výstavbě písni. Texty už nepůsobí jako změt' myšlenek a pocitů, ale mají jedno nebo dvě hlavní témata a drží se jich po celou píseň. Ty díky tomu působí mnohem promyšleněji a propracovaněji, než tomu bylo dříve. Mění se také celková nálada alba: *Cesta do záhu(d)by* byla (až na výjimky) veselá, hravá a radostná, oproti ní *Hlavní uzávěr splínu* vyznívá temněji, je ponurý a místy depresivní. Autor se snaží popisovat realitu a svoje pocity v jejich pravdivosti, až syrovosti, z alba vyzařuje jeho duševní rozpolcenost. Album také obsahuje tři již dříve vydané písně, a to *Navěky*, *Malčik* a *Chybíš mi*, které jsou zároveň součástí soundtracku k českému filmu Vladimíra Drhy *Anglické jahody*.

Láska už není všudypřítomná, jako tomu bylo na prvním albu. Na úkor Kluse-romantika se dostává do popředí ten, který si s láskou a hlubokými city neví moc rady, a proto se uchyluje spíše k erotickým dobrodružstvím. I přesto se na albu objevují milostné písně, ale ve srovnání s *Cestou do záhu(d)by* jsou v menšině. Milostné vzplanutí k nespoutané dívce popisuje píseň *Ve Smíru*. Jejich milenecký vztah ale nemá šťastný konec, protože dotyčná dívka je pro svého partnera příliš divoká či vášnivá a on cítí, že by ho časem stáhla na dno, proto ji musí opustit: „Pod kůži, do tepen, / se vpíjím a tuším, že musím ven.“⁴⁸ Jeho pud sebezáchovy se probouzí hlavně při uvědomění si, že chování dívky je sice fascinující, ale také nebezpečné: „Jsi bezbřehá řeka, v tvých peřejích tonu bez dechu. / A tam, kde do moře vtékáš, nás necháš utonout.“⁴⁹ Následně ji, smířen, opouští.

Druhou čistě milostnou písní je *Navěky*. Tento Klusův duet s Anetou Langerovou vypráví o opravdové, hluboké, ryzí lásce mezi dvěma lidmi. Pomocí různých přirovnání a metonymií jí přisuzuje několik charakteristik, například: „Je to kruh souznění. / Je to splynutí dvou různých částí vtělení.“⁵⁰ Klus chápe lásku jako úplné splynutí dvou duší, jako stav, kdy se jeden člověk stane tím druhým a spolu pak souzní. Toto

⁴⁸ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 79.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 48.

pojetí nejlépe dokládají poslední verše závěrečné strofy, které zní: „Je to jediné, čemu věřím, / je to klíč ke všem mým dveřím, / tady a teď se tebou stávám, / tady a teď se ti odevzdávám.“⁵¹ Píseň vyjadřuje skutečně bezvýhradnou víru v dokonalou lásku, nijak s touto ideou nepolemizuje ani ji nerelativizuje a nezesměšňuje, což pro autora není příliš charakteristické.

Nenávratná popisuje pocity mluvčího poté, co se dozví, že ho jeho milá podvádí. Je šokovaný a stýská si nad tím, že už nic nebude jako dřív, že vše krásné mezi nimi právě skončilo. Dokonce přemýšlí, jestli se mu to celé nezdá: „Spíš-li s ním, sním-li spíš?“⁵² V poslední strofě se pokouší říct, že ani její omluvy a argumenty, ani soucitná slova nedokážou zmenšit jeho bolest a trápení: „Barvami slov jen přikrášluješ pravdu, ve vzduchoprázdnu / zkoušíš předejít pádu.“⁵³

Bolest a trápení eskalují v písni *Markétce*. Nelíčí příběh páru, který by se rozhodl pro rozchod a samostatný život obou aktérů, ale páru, který se pravděpodobně rozešel a bolest z odloučení způsobila, že se milenka rozhodla spáchat sebevraždu. Muž si její čin dává za vinu ve verších: „Já nikdy odvalu neměl, bych přiznal svou vinu“ a „To ty jsi odteďkom má poslední oběť.“⁵⁴ Tomu, že dívka je mrtvá, nasvědčují jednak verše refrénu: „To s tebou se milují andělé v kráterech měsíce“,⁵⁵ jednak závěrečná strofa: „Kolik nás takových zbylo, co zbloudilo / cestou za modrými květy, / jimž pod gilotinou se zalíbilo.“⁵⁶ Cesta za modrými květy je nepochybně aluzí na symbol modrého květu v poezii básníka Novalise, který se stal pojmem označujícím éru německého romantismu 18. století. U Novalise symbolizuje modrý květ smysl života. Mluvčí písni se pokouší říct, že hledání tohoto smyslu života je často nebezpečné a může skončit i smrtí, protože pokud ho chce člověk najít, musí jít pod gilotinu, kde se oněm modrým květům zalíbilo. Není pochyb o tom, že lyrický subjekt cítí vinu a že ho tento pocit vnitřně drásá, což dokládají například verše: „Kolikrát vpila mě země a já zbaven smyslů ryl dlaněmi hlínu“,⁵⁷ nebo „Rány si foukám dýmem

⁵¹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 48.

⁵² Tamtéž. s. 68.

⁵³ Tamtéž. s. 69.

⁵⁴ Tamtéž. s. 62.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 63.

⁵⁷ Tamtéž. s. 62.

z cigaret a v pokoji pro hosty / otevřu soukromý lazaret své sebelítosti.⁵⁸ Dokonce přemýšlí o tom, že by se k dívce přidal, ukončil své trápení a mohli by tak být spolu: „Snažím se obelstít Lásku – potvoru, / aby mě nechala vznést se za tebou.“⁵⁹ Tato píseň je jednou z nejvážnějších a nejtemnějších na albu, čemuž dopomáhá také její ponurá melodie.

Protipólem těchto vážněji pojatých milostných písní je hravá *Le.HomoLe*. Její protagonista zjišťuje, že dívka, po které touží, jeho touhu neopětuje, a on proto opět zůstane sám. Jeho dychtění po lásce je ale silnější než on, a proto se pokouší milostnou přízeň hledat i u stejného pohlaví: „Tak jsem si řek, / že když mám takovej pech, / přeskočím na druhý břeh / a zkusím štěstí na pánech,“⁶⁰ což samozřejmě končí neúspěchem. Zoufá si nad tím, že „každý druhý má ženu, / jen já žádnou neseženu,“⁶¹ že všichni kolem něj jsou šťastní, jen on je osamělý. V recitativu se objevuje parafráze známého výroku Forresta Gumpa⁶², v níž Klus říká: „Protože ta mi vždycky říkala, že život je jako bonboniéra / a že je vcelku jedno, kde začnu.“⁶³ Parodičnost této písně je dána spojením vážného tématu osamění a nedostatku lásky s hravým textem a veselou melodií.

Na milostné písně tematicky navazují ty, které nekladou důraz na duševní lásku, ale spíš na fyzickou stránku vztahu dvou lidí. Velmi často se v nich objevují erotické motivy a sexuální narážky, méně často už láska či souznění duší. Obvykle aktéři písní hledají ve vzájemné interakci spíš dobrodružství či ukojení chuti než hluboké city, na nichž by se dal vybudovat dlouhodobý vztah.

O nespoutané ženě, která zasvětila svůj život hledání nočních dobrodružství, a o muži, který by ji chtěl mít pro sebe, vypráví píseň *Asiat a Eva*. Muž je zde konfrontován s nestálostí své milenky a snaží se proti ní různými způsoby bojovat: „Napsal jsem na zeď všechna svá cizí jména, abych zůstal tvým jediným mezi všema. / Náhodnýma, nehodnýma, holt nýmand.“⁶⁴ Jeho snahy ale nejsou nijak úspěšné. Zároveň

⁵⁸ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 63.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 45.

⁶¹ Tamtéž. s. 44.

⁶² Forrest Gump je hlavním hrdinou stejnojmenného filmu a v jedné scéně říká: „Moje máma vždycky říkala: „Život je jako bonboniéra, nikdy nevíš, co ochutnáš.““

⁶³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 45.

⁶⁴ KLUS, Tomáš: Hlavní uzávěr splínu [zvukový záznam]. Transkripce Klára Šindelářová.

si není jistý jejími city, ani tím, jakou roli v jejím životě sehraává jejich vztah: „V tom sevření vře ve mně nečitelnost svazku, / neb s nohama nad zemí děláš s každým lásku.“⁶⁵ V poslední strofě je patrný časový i myšlenkový posun v životě oné slečny: „Vzpomeň, jak kdysi hledalas / spřízněnou duši, a teď jsi autorka příběhů pro zralé muže.“⁶⁶ V závěru písně je nastíněna i její touha vzdát se svého předchozího způsobu života a dosáhnout věcí, které jsou pro něj skutečně důležité: „Život bez hranic přesně podle slepé mapky, pořád chtělas víc / a teď to chceš vzít zpátky.“⁶⁷ Opět se zde objevuje spojení veselé melodie s vážným obsahem textu, které Klus často užívá pro odlehčení tématu.

Píseň *Chybíš mi* popisuje vztah dvou milenců, který byl původně založen pouze na společných milostných hrátkách. Zvrat nastává v momentě, kdy mezi ně vstoupí nevyřčená oboustranná láska. Ani jeden z nich se ale neodvažuje ji tomu druhému vyznat: „Z nákupních tašek tahalas upřímnost / a zbylý city ukrytý po kapsách.“⁶⁸ Mají totiž strach, že jejich protějšek to necítí stejně, a že by tak mohli zničit i původní přátelství, které mezi nimi bylo. Bojí se zároveň, že kdyby své city projevili, ztratil by jejich vztah veškerou nezávaznost, přestože ani současný stav věcí jim nevyhovuje. Mezi nimi tak vzniká bariéra nevyřčeného, kterou nejsou schopni překonat: „Poprvé společně, poslední dobou, / mlčíme zbytečně, když je to v obou / tak silný, jak říkáš, tak silný, jak si přeju.“⁶⁹

Dva lidé, kteří se dříve milovali, jsou ústředními postavami písně *Z deníku (Grušence)*. Prezентují se sice stále jako pár, ale o lásce mezi nimi lze polemizovat. Latinská slova refrénu „Odi et amo“, v překladu: „Nenávidím a miluji,“ mohou leccos napovědět. Někdy se totiž stane, že lidé k sobě cítí zároveň tyto dva protikladné city a dochází u nich k pocitu rozpolcenosti vlastní osobnosti, což vede k až romantické rozervanosti. Problém ústřední dvojice této písně je především v tom, že ji drží pohromadě jen společné vášnivé noci. S ránem přichází kruté vystřízlivění a při konfrontaci s realitou dochází k tomu, že jejich domnělá láska chladne, nebo zcela mizí: „Propletení žijem sen / sami před sebou skrytí, / spolu, ale každý zvlášť, / plášť proti

⁶⁵ KLUS, Tomáš: Hlavní uzávěr splínu [zvukový záznam]. Transkripce Klára Šindelářová.

⁶⁶ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 53.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 12.

⁶⁹ Tamtéž. s. 13.

ublížení / těsně po probuzení. / I tohle ráno.“⁷⁰ Grušenka, jak hlavní aktér nazývá jednu z osobností své milé, je jednou z postav románu *Bratři Karamazovi* od Fjodora Michailoviče Dostojevského, takže je pravděpodobné, že Klus čerpal inspiraci pro svou píseň právě z díla tohoto ruského velikána.

Lenka popisuje pocity mladých lidí, kteří jsou nuceni urychlit svoje dospívání. Mají pocit, že nejsou v davu vidět, že nikoho nezajímají, že jsou chyceni v pasti, ze které není úniku. A právě tohoto úniku se snaží dosáhnout tím, že spolu tráví noci, přestože jediné, co je spojuje, je bezradnost: „Co my dva zmůžem bez maminky, / dvě snivé děti / s rozechvělým hlasem.“⁷¹ Protagonista písně si plně uvědomuje, že ještě není dospělý, stejně jako už není dítě. Stejně tak si je vědom toho, že se pouze snaží najít něco, čím by zklidnil svoje myšlenky a zapomněl na své trápení: „Lenka, náplast na bolení hlavy, / noční osvětlení Prahy [...] a když jí víno zbarví tváře, / říká ano bez faráře.“⁷²

Novým tématem, které se objevuje na albu *Hlavní uzávěr splínu*, je reflexe české politické situace a politická satira. Klusovi se v tomto žánru daří, je schopen postihnout palčivé problémy a spojit je s humorem a nadsázkou sobě vlastní. Je ale zřejmé, že v počátečních pokusech o tento pro písničkáře typický žánr čerpá inspiraci z textů různých protestsongů šedesátých let a doby normalizace. V Klusových politicky zaměřených písních lze najít aluze na motivy jeho písničkářských vzorů, kterými jsou především Karel Kryl a Jaromír Nohavica. Občas je patrná i inspirace v celkové výstavbě písně, a to především právě u Kryla. Klus se ale snaží tyto motivy a postupy aktualizovat, a hledá tak svůj vlastní výraz a styl.

Výraznou politickou satirou je *Psáno u zpráv*. Autor se v ní stylizuje do „obyčejného“ člověka, s nímž se ale neztotožňuje, spíše se snaží vůči němu ironicky vymezit. Prostřednictvím jeho promluvy charakterizuje povahu a morální hodnoty dnešního člověka. Tato stylizace je patrná především ve druhé strofě: „Já, člen bezejmenné generace, / humor mám rád, jen když je bez legrace. / Postrádám pokoru, / post rád dám za pár korun, / po korunách, až k místům honorace.“⁷³ K „bezejmenné generaci“

⁷⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 77.

⁷¹ Tamtéž. s. 57.

⁷² Tamtéž.

⁷³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 41.

se hlásí i v rozhovoru pro *Rock&Pop*, když říká: „Jsem členem bezejmenné generace, bezzubé a němé. Proto se chci naučit zpívat hlasitěji...“⁷⁴ Autor má také pocit, že jeho vrstevníci si myslí, že jsou všemocní a vševědoucí a nepotřebují chovat pokoru ke starším, schopnějším nebo zkušenějším lidem. Ve své generaci ale spatřuje i jistý potenciál ke změně, a proto se ji snaží aktivizovat, promlouvat k ní. Dále také upozorňuje na to, že současný člověk nemá pevný charakter ani morální zásady, což vede k uplácení nebo také k tomu, že je schopen obětovat cizí osud pro své vlastní materiální obohacení: „S dlaní nataženou / zdaním žvanec ženou, / sbohem Salome, / sejdem se u koryt.“⁷⁵ V tomto verši je patrná aluze na píseň Karla Kryla *Salome* a její ústřední postavu, kterou je dívka tančící pro vladaře.⁷⁶ Za svůj krásný tanec pro císaře a jeho spolustolovníky dostane hlavu Jana Křtitele na míse. Když všichni odejdou, usedne sama do kouta a trápí ji výčitky svědomí, na které už je ale pozdě, protože nikomu nepomohou, Křtitel je mrtvý. Kryl ji zobrazuje jako dívku, která se chce předvádět a moc nepřemýšlí nad svými rozhodnutími. Svým impulzivním jednáním způsobí tragédii, které pak sice lituje, ale už to není nic platné. A právě tuto charakteristiku využil Klus ve své písni. Dovětek „sejdem se u koryt“ značí, že právě tyto osobnostní rysy jsou zárukou úspěchu v dnešním světě a hlavně v politice. Jednu z příčin morální nepevnosti a pokřiveného charakteru lidí spatřuje autor v absenci morálních vzorů ve vedení státu: „se děly takové věci / v té zemi zvířecí, / kde moc si střídá dobytek a plazi.“⁷⁷ V poslední strofě se vytrácí stylizace a autor promlouvá sám za sebe. Kritizuje komunistickou stranu za to, že se snaží nabírat nové členy a volební hlasy, přestože má tak neblahou historii: „Verbuj, verbuj ovocnáři, / ač máš v erbu sladko, / zrada je v tvém jméně, lháři / a lež je Tvoj[i] matkou.“⁷⁸ Odmítavě se vyjadřuje i k tomu, jak se česká společnost proměnila po sametové revoluci: „Dřív bili jsme se za svobodu / a poslouchali Mertu! / A když pustili nás z klece, / jdem zpět před vysoký pece, / pecen chleba vyměníme za pé cé,“⁷⁹ a také nesouhlasí s tím, že se lidé přestali věnovat tomu, co je skutečně živí, tedy řemeslu, a věnují se spíše

⁷⁴ ŠÍDA, Jan: Tomáš Klus. Poklusem k uzávěru splínu. *Rock&Pop*. č. 8/307, ročník XIX., 2009. s. 12.

⁷⁵ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 41.

⁷⁶ Salome je původně biblická postava, která tančila pro krále Heroda a jeho družinu. Herodes jí za tanec slíbil splnit jakékoli přání. Ona si, na popud své matky, řekla o hlavu Jana Křtitele. Její bláznivá pošetilost je tématem mnoha básní, písní i literárních děl. Často je také ona osudná večere zobrazována v malířských dílech.

⁷⁷ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 41.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž.

technice a počítačům, což je ale nezasytí. Píseň končí autorovou vizí budoucnosti, ve které se vladaři rozhodnou zbavit se pohodlných a přizpůsobivých lidí, kteří už odvykli samostatnému kritickému myšlení a nechají se slepě vést do záhuby: „A pak vladaři / daj povel Krysaři, / všichni se půjdem koupat k řece.“⁸⁰ Zmínkou o Krysaři odkazuje ke staré německé legendě⁸¹ a tvarem slovesa „půjdem“ autor vyjadřuje obavu, že v řece nakonec skončí všichni. Snaží se tak varovat před slepým přijímáním pokynů vládnoucích lidí.

Píseň *Přičichnutí alergikovo* je záznamem ideologického a myšlenkového zrání autora. První strofa popisuje myšlení chlapce v pubertě: „Nevěřím všem těm poplašným zprávám, mně prostě a dobře je teď tu [...] já věřím nejvíc své vlastní hlavě, mé tělo je mé útočiště.“⁸² Ve druhé strofě už je mladík uvědomělejší, začíná chápat, že sám si nevystačí a že pokud se nepřizpůsobí, společnost ho semele. Nevykazuje přitom ale nijak pevné morální zásady: „Koho chleba jíš, toho píseň zpívej. / Já zpívám tomu, koho zrovna potkám. / Dělam všechno pro to, abych zůstal živej.“⁸³ Třetí strofa pak popisuje současnost, autor už si všímá důležitých věcí a kriticky je hodnotí: „Otekla tvář, vstupenka do legií, / stíny tlouštíků na štíhlých křivkách cest, / partyzán napaden letargií, bezelstná vítězství slibů a gest.“⁸⁴ V obměňovaném refrénu se objevuje motiv infekce, která se šíří autorovým tělem a doktoři se snaží ho z ní vyléčit. Infekce zde symbolicky zastupuje snahu bojovat s negativními projevy společenské situace a kritické vnímání politické scény v zemi. Doktoři jsou politici a zmanipulovaná média, která se snaží utlumit nebo úplně vymýtit z lidí jakoukoli snahu o boj s řádem, který nastolili a který jim vyhovuje. Klus se v písni také pohoršuje nad tím, že mladé lidi nezajímá historie světa ani jejich vlastní země a že žijí pouze přítomností. Protože bez znalosti minulosti není možné tvořit budoucnost: „Na základní škole T. G. Masaryka / naříká poslední učitel dějepisu. / Znuděných studentů se výklad nedotýká, / budoucnost národa krapet mimo mísu.“⁸⁵ V závěru písně se „dokto-

⁸⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 41.

⁸¹ Krysař je ústřední postava staré německé legendy vyprávějící o muži, který přišel do města Hameln zamořeného krysami a nabídl radním, že je krys zbaví. Ti souhlasili a nabídli mu tučnou odměnu. Krysař tedy začal hrát na flétnu, jejíž zvuk očaroval všechny krysy ve městě natolik, že poslušně šly za Krysařem až k řece, kde je nechal se utopit.

⁸² KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 16.

⁸³ Tamtéž. s. 17.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

rům“ podaří infekci vyléčit a autor se vzdává jakéhokoli aktivního odporu a boje za lepší budoucnost své země, té, „čo zabudla, že mala Kryla.“⁸⁶

Politické a historické motivy se spojují v písni *Malčik* prezentované jako pocta Karlu Krylovi. Klus se v ní stylizuje do písničkáře, který pozoruje a komentuje události konce srpna roku 1968, kdy vpadla vojska Varšavské smlouvy na naše území. Tento historický zvrát vnímá samozřejmě negativně a vyslovuje se k němu velmi kriticky. Příchod sovětské armády do Československa popisuje jako návštěvu kněžny: „Přijela sem cizí kněžna a zlost má. / Zabírá si pro svůj spánek ulice i domy. / Dvorní dámy bez pozvánek rozezněly zvony.“⁸⁷ Reflektuje dokonce i politické pozadí celé situace: „Sousedí milí, ze strachu z domovníka / nás ošidili, nechali dveře dokořán.“⁸⁸ Sousedící země, které byly součástí Varšavské smlouvy⁸⁹, totiž ze strachu ze Sovětského svazu propustily přes svoje hranice sovětská vojska, dokonce se k nim vojensky přidaly, a umožnily tak jejich v podstatě bezproblémový vstup do Československa. Odmítavě se také staví k zapojení mladých chlapců do vojenských konfliktů: „Když nedospělá ruka svírá samostříly, / to srdce puká a nezbývají síly.“⁹⁰ Nemožnost se bránit a bezmoc pak vyjadřují verše: „Smutné je, když se žení vlast s oprátkou. / Jen ber si, ber, bratře, co náruč snese, pod kůži se der a s námi se vesel,“⁹¹ které obsahují prvky ironie, jež je navíc dokreslována silnou kakofonií (opakující se hláska „r“). Atmosféru autentické výpovědi navozuje rusky zpívaný refrén a poslední strofa a také oslovení „malčik“ určené sovětským vojákům. Prostřednictvím tohoto oslovení se mluvčí pozastavuje nad tím, jak byli vojáci mladí a v refrénu je ironicky pasuje do role velkých hrdinů provoláváním věty: „Kakoj ty balšoj geroj.“⁹²

Poslední tematickou skupinou, která se na albu objevuje, jsou písně obecněji společensko-kritické. Často se kritika společenských chyb spojuje s autorovou sebereflexí. Tímto spojením se vyznačuje píseň *17 B (Jen tak)*, která vypráví o touze mladého muže změnit svůj způsob života, protože cítí, že takhle to dlouho nevydrží: „Zase si

⁸⁶ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 17.

⁸⁷ Tamtéž. s. 58.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Maďarská lidová republika, Německá demokratická republika a Polská lidová republika.

⁹⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 59.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Tamtéž.

slíbím změnu, / ale jak se znám, / do rána zapomenu.⁹³ Jeho přílišnou zaměstnanost vyjadřují verše: „Kafe a cigára / nikdo se nestará / o mý tři hodiny spánku [...] jako štvaný zvíře / tu v dobrý víře / doufám.“⁹⁴ Zároveň tyto verše kritizují společnost, protože se nezajímá o to, jak dotyčný strádá, dokud podává adekvátní pracovní výkony. Klusova píseň nese stejný název jako píseň Mňágy a Žďorpu, která pojednává o pobytu v psychiatrické léčebně, na což naráží i Klus ve verších: „Pod známku poznámky, / že nezařazený patřím pod zámky / na oddělení.“⁹⁵ Sám Tomáš přiznává, že je píseň 17 B věnována zpěvákovi kapely Mňága a Žďorp Petru Fialovi: „A když jsem se zase vracel k Mňáze, tak mě napadlo, že by bylo záhodno vyjádřit se písni k tvorbě Petra Fialy.“⁹⁶

Výrazně kritickou, až pamfletickou písni je *DA.MUklův meč*. Využívá významu sloví „Damoklův meč“, které znamená, že člověk může být v nebezpečí i v době největšího štěstí, a zároveň výrazu „mukl“ vyjadřujícího pocit uvěznění, ponižování a potlačování osobitosti jedince. Klus vytvořil tuto píseň pod vlivem svého studia na pražské DAMU. Kritizuje výukové metody i přístup vyučujících k individualitám, kterých je na herecké škole jistě nespočet. Bezradní studenti se proto snaží o útěk z reality a schází v hospodě: „Proto skrytí v opilosti / cigaret vykouříme dosti. / S touhou po pozornosti, / lapení lhotejností / pálíme mosty / za minulostí.“⁹⁷

Píseň *Neklid* není příliš kritická, ale pomocí kontrastu se snaží vysvětlit, které problémy jsou skutečné a které jen malicherné. V protikladu tu stojí všednodenní problémy vyjádřené ve strofách a skutečný problém v podobě dívky, která se snaží spáchat sebevraždu podřezáním žil: „Ty ležíš ve vaně a snažíš se zastavit krev, / teče ti po rukou a zasychá na šatech. / Svázané zápěstí páskou na koberce.“⁹⁸

Spíše parodický ráz má píseň *Sentiment na tři body*, která vyhlíží jako záznam proudu autorových myšlenek, ale její text je přesycen společenskými frázemi: „Komu patří všechna láska / a komu příkoří? / Proč jednomu oheň praská / a druhému neho-

⁹³ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 10.

⁹⁴ Tamtéž. s. 11.

⁹⁵ Tamtéž. s. 10.

⁹⁶ KULIG, Honza: Tomáš Klus – Vylad'ovat písně se mi přičí [online]. Musicserver.cz, 2009. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: < <http://musicserver.cz/clanek/27264/> >.

⁹⁷ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 25.

⁹⁸ Tamtéž. s. 64.

ří?“⁹⁹ Autor v ní klade velké množství otázek, na které sám nedává, ani od nikoho nedostává odpovědi. Parodický prvek je obsažen v refrénu. Ten totiž připomíná sborový zpěv štamgastů při hospodských pitkách, a to nejen slovy a melodií, ale také zapojením několika lidí do sborového zpěvu a zvukovým doprovodem akordeonu.

3.1 Motivy

Vzhledem k tomu, že druhé Klusovo album je podstatně tematicky koherentnější, neobjevuje se na něm tolik samostatně fungujících motivů. Ani se tolik neopakují jako na albu *Cesta do záhu(d)by*. Autor samozřejmě úplně neopustil motivy z prvního alba, dává jim ale nový rozměr nebo je jinak modifikuje.

Vrací se například motiv úniku před realitou světa. Na své prvotině hledal autor únik především v samotě, řidčeji v alkoholu a cigaretách. Zde jsou alkohol a kouření sice stále aktuální, ale přidává se k nim také nezávazný sex. Aktéři se jím snaží zahnat chmurné myšlenky, chtějí si také užít chvíli zábavy a přestat na okamžik úplně přemýšlet.

Krátkodobá sexuální dobrodružství se vážou ještě k jinému motivu, a tím je hledání lásky a touha po lidském teple, po vroucím upřímném objetí. Milencům se ho většinou nepodaří najít, a proto hledají útěchu v náruči stejně zoufalého jedince. Milování zde tedy nefunguje jako výsostný akt, vyvrcholení silné lásky, ale naopak je výsledkem emoční vyprahlosti.

Znovu se objevuje také kontrast noci a dne, který je na tomto albu podstatně silnější než na předchozím. Den už totiž není ani skutečným životem, je prodléváním v bezčasí a nekonečným čekáním na noc, kdy teprve začíná skutečný život. Ovšem rána se vyznačují ještě tvrdším střetem s realitou. Protagonisté si po probuzení až příliš jasně uvědomují pravdu o sobě a svém životě, a proto touží zase po noci a snění.

Aktéři písní si také stále sdělují jen málo informací a svých pocitů či obav ústně. Přetrvává potřeba psaní vzkazů či jiné korespondence a s tím související vyhýbání se přímé konfrontaci s recipientem.

⁹⁹ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 22.

Nově se v textech objevuje motiv řeky a s ní související tonutí. Obvykle jsou přirovnáním k řece popisovány ženy, které jsou objektem touhy lyrického subjektu. Řeka je často bezbřehá, tudíž není možné chytit se břehu, a nezřídka také divoká, bouřlivá a plná peřejí. Logicky pak je kdokoli, kdo je do ní vržen, v přímém ohrožení života a topí se.

Na albu *Hlavní uzávěr splínu* také narůstá míra existenciálních pocitů a k nim se váže motiv smrti. Objevuje se v několika podobách, například jako popravní četa či gilotina, což zároveň značí smrt nedobrovolnou, zásahem zvenčí. Autor také užívá motivu krve, který je s ní neodmyslitelně spjatý.

Možná právě v souvislosti s motivem krve a smrti ustoupil do pozadí vcelku důležitý motiv Boha. Klus ho explicitně zmiňuje pouze dvakrát, a to v písni *Asiat a Eva*: „VÍ Bůh, že vášeň a výbuchy zlosti / jsou nedílnou součástí pospolitosti – dvou lidí“¹⁰⁰ a v písni *Sentiment na tři body*: „Ptám se i tebe, Bože, / jestli vlastně někde jseš. / A jestli jo, koukáš z lóže, / anebo z prašných cest?“¹⁰¹ Nijak výrazně se ale nevyjadřuje k jeho podobě, ani ke svému vztahu k němu, z čehož lze usoudit, že se na albu *Hlavní uzávěr splínu* prezentuje jako ateista.

Posledním zajímavým prvkem tohoto alba je užívání jmen literárních postav a jejich organické zapojení do textů. Fungují v nich jako zkratky, neboť je rychlejší, efektivnější a působivější použít jméno postavy než složitě popisovat její osud a tím zdůvodňovat, proč je jí v písni užito. Využitím těchto prostředků dává autor najevo svou sečtělou a erudici. Na druhou stranu klade tento způsob vyjadřování vyšší nároky na posluchače, protože ne všichni znají příběhy Krysaře, Salome nebo Grušenky.

3.2 Poetika

Oproti prvnímu albu došlo k jistému posunu i v Klusově poetice. Slovní hříčky jsou promyšlenější, eufonie ještě silnější a kalambúry častější.

Rozkládání a skládání slov s cílem objevit nové významy je čtenější a působí mnohem přirozeněji. Vznikají zajímavé dvojice, jako: alejemi – ale je mi,

¹⁰⁰ KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 53.

¹⁰¹ Tamtéž. s. 22.

postrádám – post rád dám, verbuj – v erbu, splynem – s plynem, klidné – klid ne, vesmíru – ve smíru, nebo dokonce trojice: seděli – se dělí – se děly.

Pozoruhodné obrazy vytváří autor kladením kontrastních představ vedle sebe: „stíny tlouštíků na štíhlých křivkách cest,“ „život bez hranic přesně podle slepé mapky,“ či „mlčením křičeli.“

Jak už bylo řečeno, na albu *Hlavní uzávěr splínu* lze zaznamenat nárůst libozvučnosti veršů. Nepůsobí ale vyumělkovaně a samoúčelně, podporuje písňovost textů. Takovými výrazně eufonickými verši či půlverši jsou kupříkladu: „Pod známku poznámky,“ „akademická půda až na půdu,“ „spjat s realitou s vůní / tvou a touhou tou,“ „hulákat na lesy kdesi,“ „zdobí k ránu svatobránu,“ „bez účasti všechny své části,“ „bílý místo, místo jistojistých slov“ nebo „se vpíjím a tuším, že musím ven.“ Nejednou se objevuje rým na hranici veršů a často také písničkář užívá homonymního rýmu, hlavně dvojice „objetí – oběti“. To, že se na albu objevuje pouze jedna rýmová dvojice, která na sebe upozorňuje svou jednoduchostí, a tou je „rovně – hodně“ v dvojverší: „Dnes je v módě chodit rovně, / zhubni, nežer už tak hodně,“¹⁰² dává tušit, že Klus od prvního alba prodělal velký umělecký a poetický vývoj. Pro toto tvrzení svědčí i impozantní moment zklamaného očekávání vznikající v písni *Chybíš mi*, kde lze ve verši očekávat, vzhledem k předchozímu eufonickému vyznění verše, slovo „rád“ a místo něj přichází pomlka, na kterou hned navazuje další verš: „Osude vylez a pojď se se mnou rvát, / tisíckrát musíš vstát, než pochopíš mám tě / ve všech svých písničkách, v modlitbách před spaním.“¹⁰³

3.3 Jazyk

Jazykové prostředky užívané v textech tohoto alba mají v podstatě stejný charakter jako prostředky užívané na albu *Cesta do záhu(d)by*.

V textech se opět hojně vyskytují příznaková slova, jako: mamlas, ánfas, blbeček, nežer, d'ulek, posera, žvanec, srab, hulákat, roštěnka, nářez, pech, odteďkom, kafe či cigára.

¹⁰² KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. s. 25.

¹⁰³ Tamtéž. s. 13.

Četné jsou též nespisovné tvary přídavných jmen, do nichž pronikají koncovky obecně české: zkouškový období, vysoký pece, bílý místo, každý ráno, každéj, druhéj, živej, černý svědomí, noci lednový, šťvaný zvíře, v dobrý víře, pevnej, na malý posteli, zbylý city atd. Objevuje se ale i chybná pronominální deklinace ve tvarech přivlastňovacích zájmen typu: svý, mý nebo tvý.

Ve slovesných tvarech se opět nespisovnost projevuje především elidováním poslední hlásky v tvarech množného čísla, jako: splynem, oceňujem, můžem, daj, půjdem, počítaj, projdem, nabídnem, čmáraj apod., ale i vypouštěním koncového „l“ ve tvarech minulého času ve slovech „ovlád“ či „řek“. Klusovi se na tomto albu nepodařilo plně zapřít svůj původ, protože v textech dvakrát použil moravismy, a sice substantivum „céréčka“ a sloveso „su“ (ve významu „jsem“). Oba ale použil v jedné písni, a to v *DA.MUklově meči*, což je jistě záměrné. Pravděpodobně se snaží navodit dojem, že mluvčí je chlapcem z Moravy, který si vysnil studium na DAMU v Praze.

Častěji než na předchozím albu se objevují knižní výrazy a archaicky působící prostředky jako například: blíže, ač, neb, bych přiznal, zдалipak, budiž nebo záporka „ni“. Úplně poprvé se objevuje v textu přechodník „jsa“, a to v písni *Nenávratná*. Je třeba ocenit, že je přechodník zařazen do textu funkčně a správně a také je korektně vytvořen.

4 Racek

Zatím nejnovější album Tomáše Kluse *Racek* vyšlo 26. září 2011. Jestliže *Hlavní uzávěr splínu* byl temný a ponurý, pak *Racek* dává těmto přívlastkům zcela nový rozměr – je silně depresivní, znepokojující, čiší z něj existenciální krize autora. Popisuje bolestné zážitky, trápení, drásající nejistotu a relativizuje základní životní pocity a pojmy. Tematicky ani náladově není nijak zvlášť soudržné. Jeho písně lze rozdělit do tří skupin: písně a popěvky hravé a odlehčené, písně inspirované Čechovovým dramatem *Racek* a písně, které tematicky navazují na *Hlavní uzávěr splínu*.

Nejpočetnější skupinu tvoří právě písně, které se tematicky nesou v duchu předchozího alba. Nelze jim ale přisoudit jedno společné téma. Jsou to především politické satiry, písně společensko-kritické a sebereflexivní. Vzhledem k rozporuplnosti postojů, které jsou v písních prezentovány, přestává být patrné, kdy Klus promlouvá ze sebe a svých vlastních zkušeností a kdy se stylizuje do někoho jiného.

Album neobsahuje čistě milostné písně, objevují se však takové, kde je láska jistým způsobem tematizována. V písni *Sibyla* se například láska objevuje hned zpočátku, kdy se protagonista snaží novou společnicí zaplnit v sobě prázdné místo, vzniklé po rozchodu se ženou, již měl rád, což dosvědčují verše: „Ale kdyby ses vrátila tak bych ji má milá / svrh z těch schodů dolů.“¹⁰⁴ Text dále pokračuje spíše v sebereflexivní rovině. Mluví se zmítá v bolesti, kterou se snaží utápnout v sexuálních dobrodružstvích a alkoholu: „Zpitý do němoty větším slova na noty / mozek pod poklopem.“¹⁰⁵ Cítí, že tudy cesta nevede, že si sám ubližuje, ale nedokáže se chovat jinak a pokouší se sám sebe přesvědčit, že je to tak správně, že ostatní jsou pouze přecitlivělí, protože potřebují lásku: „Duševní masochista životní sólista nic pro citlivky.“¹⁰⁶ V poslední strofě dokonce prosí Boha, aby mu pomohl, aby mu ukázal, jak milovat. Víra v Boha zde pramení z úplné psychické vyčerpanosti, protagonista už neví jak dál a poslední možnost, která se ještě nabízí, je víra: „Poprvé upřímně prosím tě stůj při mně Bože najdu-li tě / z posledních zbytků sil jsem v tebe uvěřil skryt ve své uli-

¹⁰⁴ KLUS, Tomáš: *Racek* [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

tě.¹⁰⁷ Ani s ní ale nedosahuje kýženého výsledku, nachází jen další dívku, se kterou stráví noc: „Byla naivní já byl na i v ní / ale ne ve vztahu.“¹⁰⁸

Zatímco protagonista *Sibyly* věří, že láska existuje, jen je pro něj nedosažitelná, mluvčí písně *Dno za dnem* její existenci popírá, když tvrdí, že „láska je přelud / to ze strachu ti srdce buší / že mu dojde vzduch.“¹⁰⁹ Už název písně, jenž je aktualizací sousloví „den za dnem“, signalizuje, že mluvčí prožívá těžké období, během něž hledá sám sebe, důvod a smysl své existence: „Nejsem než maso / a pár kostí / podivné nic co / nosí kostým.“¹¹⁰ Přehodnocuje také základní lidské hodnoty, protože se domnívá, že nic není takové, jaké se zdá a jaké mu to bylo odjakživa vnucováno. Například být šťastný není podle něj schopností jedince, ale pouze páru lidí, protože „štěstí je zbraň / pro čtyři dlaně.“¹¹¹ Nebo že vztahy nemusí být jen šťastné, že mohou také člověka ničit, a ten se pak snaží všemožně utíkat, zde konkrétně do světa snů, spánku: „Ubývám tím / jak se s tebou hádám / nediv se pak / že smilním se sny.“¹¹² Život je zde popisován jako závod o to, kdo dřív ublíží druhým. Člověk nemůže být čestný, a pokud nechce, aby mu ostatní ublížili, musí se držet zásady: „Raň než budeš raněn.“¹¹³ Názorově se vyhraňuje i vůči Bohu, když tvrdí, že pokud člověk připustí jeho existenci a začne v něj věřit, zmocní se Bůh i jeho duše: „Pustíš ho k tělu / a podmaní si duši / takový je Bůh.“¹¹⁴ Nakonec ztrácí iluze i o lidech kolem sebe: „Přátelé na mě / zapomněli / ba zapomněli / nepřátelé,“¹¹⁵ čímž vyjadřuje naprostou vydeděnost ze společnosti. Už fakt, že na něj zapomněli přátelé je nesmírně bolestný, ale že na něj zapomněli i nepřátelé, je přímo děsivé, protože by také mohl skončit v úplném zapomnění. On ale ví, že se zase vrátí, spíš jim vyčítá, že se vrátí teprve tehdy, až se bude opět nacházet na úplném dně, až bude psychicky naprosto vyčerpaný a zdeptaný.

¹⁰⁷ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

Lyrický subjekt písně *Soběc* se zmítá mezi dvěma póly své osobnosti – jednak je sobecký a myslí jen na sebe a svůj vlastní prospěch, jednak mu jeho svědomí říká, že by se tak chovat neměl. Jeho sobeckost se projevuje mimo jiné ve vztahu k ženám. Nemiluje je, ani se o to nepokouší: „To zase k jiné múze lehám / múzy víno zpěv / pořád ten pocit, že něco uniká mi,“¹¹⁶ přitom ale očividně tuší, že tělesné požitky nejsou vším, co mu život může nabídnout. V refrénu se také vyjadřuje k představě zakořeněné v myslích lidí, a sice k božím mlýnům. Zpochybňuje jejich existenci, protože on sám páchá špatné věci, a přesto za to není spravedlivě trestán: „Boží mlýny jsou výmyslem pro bojácné / a mnozí z nás se tím nechali zastrašit.“¹¹⁷ Je tedy sobeckým hédonikem a bohémem, což vyplývá i z veršů: „Povahou golem / po mě ať potopa.“¹¹⁸ Užitý frazeologismus lze zároveň chápat jako parafrázi názvu básnické sbírky *Po nás ať přijde potopa* od Františka Gellnera, jednoho z předních představitelů buřičské generace české literatury přelomu 19. a 20. století. Tyto verše také vyjadřují určitou bezohlednost mluvčího, protože je mu úplně jedno, co bude po něm. Pro něj je důležité to, co prožívá teď, a nezajímá ho ani jeho vlastní budoucnost, natož co po něm zbude nebo co odkáže budoucím generacím. V refrénu je obměňován jeden verš, který dokládá, že lyrický subjekt této písně přece jen pociťuje lidskost: „Rozdat se druhým je legrační a vzácné.“¹¹⁹ Připadá mu sice legrační, že je někdo ochoten rozdat se, obětovat se druhým, protože pro něj je to s jeho povahou naprosto nepochopitelné a nemyslitelné, ale na druhou stranu dokáže toho gesto, respektive styl života, ocenit. „Vzácné“ zde totiž neznamena pouze, že se ono rozdávání děje zřídka, ale také že je to cenné a vznešené rozhodnutí, které je hodno obdivu i od člověka, který ho schopen není. V obměněné podobě zní pak verš takto: „Milovat z lásky je legrační a vzácné,“¹²⁰ což lze vyložit stejným způsobem. Snaží se o změnu svého chování, hledá druhý pól své osobnosti: „Hledal jsem v knihách svoji lepší stránku / a zvracel svědomí / do záchodové mísy.“¹²¹ Aluzivně přitom naráží na text písně *Darmoděj* Jaromíra Nohavici, kde se zpívá: „jak moje svědomí / když zvrací

¹¹⁶ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

v záchodě.¹²² Přes veškeré námitky, které proti své povaze má, ale věří, že ho pozoruje jeho anděl strážný, a přestože se lyrickému subjektu nijak iniciativně nesnaží pomáhat, on věří, že „až bude nejhůř zatáhne za záchranné nitky.“¹²³ Také čeká na pokyny od Boha, jenž by mu mohl pomoci s proměnou, zároveň sice přiznává, že je ateistou, ale i přesto ho prosí o pomoc: „Já čekám na dopisy / od tebe tam z nejvyššího místa / modlitbu hledá zarytý ateista.“¹²⁴ Píseň končí konstatováním, že přes veškerou snahu se od základů změnit zůstává mluvčí stále stejný a nevkládá žádné naděje do pozitivního zvratu své osobnosti, protože je „celý život v jednom těle / a nejde vyskočit.“¹²⁵

Silný společensko-kritický akcent má píseň *Dobrý mrav(enci)*. Opět už název může napovědět, co bude obsahem a sdělením této písně. Autor se zde pozastavuje nad tím, že lidé se navenek tváří, jako by se chovali podle pravidel a podle zásad dobrých společenských mravů, ale přitom naznačuje, že jejich povaha s tímto vzorem správného a slušného chování nekoresponduje. Nejprve poukazuje na skutečnost, že lidé nejsou schopni být šťastní nebo alespoň spokojení a pořád si na něco stěžují, navenek se ale prezentují jako vyrovnané bytosti: „Na nikom však není patrné / že je povahy chatrné / a že má své bolesti.“¹²⁶ Nelichotivě se také vyjadřuje k církevní instituci sdružující „věřící“, kteří vlastně ani v Boha nevěří, ale myslí si, že když budou pravidelně navštěvovat kostel a naoko dodržovat křesťanské zásady, budou jim odpuštěny všechny jejich hříchy. I proto je pro ně důležitá „křížová cesta s zrnkem rýže“,¹²⁷ během níž ale „myslí jen na hmotné statky.“¹²⁸ Kdyby skutečně věřili v Boží moc a ve svou mravní bezúhonnost, nemuseli by mít strach ze smrti a nesnažili by se hromadit majetek, protože by podle křesťanského učení skončili v nebi, kde teprve začíná skutečný radostný život. Jejich falešná víra je tedy prostým alibismem, kterým si omlouvají svůj způsob života. Klus také varuje před snadnou manipulovatelností lidí, kteří si odvykli o věcech samostatně přemýšlet, „neb komu zakrní mo-

¹²² NOHAVICA, Jaromír: Darmoděj. Jaromír Nohavica – oficiální web [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z WWW: <<http://www.nohavica.cz/cz/tvorba/texty/darmodej.htm>>.

¹²³ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

zeček / dělá jako pitomeček / co jiný přikáže.“¹²⁹ A také upozorňuje na to, že jsou ochotni popřít své morální a etické zásady a chovat se podle příkazů svých vůdců, protože ti jistě vědí, co dělají. A stačí jim jen ujištění, že konání toho či onoho je pro správnou věc a že oni přece také chtějí, aby svět byl správnější a spravedlivý: „A za hrst korálků morálku / pokříví si o válku / do níž byl zatažen.“¹³⁰ Do následující strofy proniká druhý význam názvu písně, a sice že lidé jsou malí oproti Zemi a vesmíru, stejně jako jsou mravenci malí ve srovnání s lesem. Člověk nikdy nemůže ovládnout Zemi, protože jí není nadřazen, naopak je její součástí, stejně jako Země je zase součástí jiného většího celku (galaxie, vesmíru atp.). A právě tuto lidskou malost je podle autora nutné si uvědomit dřív, než „bude už pozdě na cokoli“,“¹³¹ dokud lze ještě něco změnit na svém chování a přístupu. Stejným způsobem je třeba vnímat svůj život jako součást jiného, delšího života, a to historie lidstva. Jedinec by neměl zapomínat, že je třeba se poučit z dějinného vývoje a neopakovat již minulé lidské chyby. Měl by tak upozadit svoji hrdost a tvrdohlavost a nechat si poradit či poučit se od zkušenějších, neboť „není v pořádku / mít u zadku své předky rodové.“¹³²

Ideu manipulace dále rozvíjí *Podléhnutí*, jehož protagonista je schopen a hlavně ochoten přizpůsobit se jakékoli ideologii, přijmout její myšlenky za své, a dokonce se snažit přivést na stejnou víru ostatní, ať už po dobrém, nebo za pomoci násilí. Zpočátku je čestným občanem, který vzdoruje útlaku a snaze vládců přesvědčit ho o své pravdě. Po několika prohraných bitvách ale cítí, že už nemá dostatek sil na to, aby odporoval, a podlehne: „Tančila noc nad svým okrajem / a já té noci rozzvučil“¹³³ zbraně / hledaje míry válkám jež prohrajem / na té či na oné straně.“¹³⁴ Přemítá o tom, jak se do této situace dostal: „Z hrdosti národ a z národu režim / za kopcem zakop jsem o vlastní nohu.“¹³⁵ Vysvětluje, že pokud se hrdost na svůj původ, vzývání určité myšlenky nebo silný pocit sounáležitosti větší skupiny lidí vymkne kontrole, vede ke katastrofě a dotyční pak mohou hledat chybu pouze v sobě a svém jednání.

¹²⁹ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Rozpor se zvukovým záznamem, na němž Klus zpívá: „a já té noci odložil zbraně,“ což má naprosto opačný význam, který se zdá být i logičtější vzhledem ke kontextu.

¹³⁴ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹³⁵ Tamtéž.

Nohy jim totiž podrazí jejich vlastní smýšlení, ač vypadá na počátku sebenevinněji. Protagonista tedy vnitřně podlehně tlakům, ale navenek se tváří, že pouze změnil názor, a přidá se k vládoucí většině, ačkoli s ní pravděpodobně v mnohém nesouhlasí. Zvolí si vítěznou stranu, cestu menšího odporu a začne se aktivně angažovat v jejím boji za lepší svět: „Mé první ráno v životě kata.“¹³⁶ Skutečnost, že se plně ztotožnil se způsoby projevu oné ideologie, dokládají verše: „To já se smál když plakaly nevěsty / tahleta válka je svatá.“¹³⁷ Smát se lidem, kteří trpí ztrátou svých blízkých, je podlé. Tato podlost pramení z toho, že vládoucí vrstva má radost, že jí ubývají odpůrci a že brzy ovládne celou společnost. Vládnutí lidem je často podmíněno strachem a vládcové vědí, že podaří-li se jim potříit odpůrce, bojovníky za svobodu, ostatní se začnou bát projevovat své myšlenky a názory, protože by mohli dopadnout stejně, a diktatura se může plně rozvinout. Ohlédnutí se za dějinami lidstva vysvětlí následující strofu: „Na tisíc jmen jsme rozdali Bohu / i slepým ovčím pak vštěpili víru / znovu jsem člověkem ač v jiném slohu / nohsled a nimrod na míru.“¹³⁸ Nezáleží totiž na tom, jakou myšlenku ideologie prosazuje, může jí být skutečně víra v Boha (Alláha, Šivu, Buddhu atd.), ale stejně tak jí může být pocit rasové nadřazenosti (Ku-Klux-Klan, nacismus) nebo třeba pouhá touha po rovnoprávnosti všech lidí (komunismus, socialismus). Pokud má skupina ucelenou myšlenku a její výklad, začne lákat nové členy a v momentě, kdy má dostatek přívrženců, začne svoji víru vštěpovat i oněm „slepým ovčím“, které jdou jako stádo za svým pastýřem, aniž by přemýšlely proč. Každá ideologie má také jasný obraz ideálního člověka. A právě tomuto modelu se protagonista písňe plně přizpůsobí a pokouší se přesvědčovat a nekonečně pronásledovat nepřizpůsobivé, stává se nohsledem moci. Další strofa se zaměřuje na vůdce, který je přirovnáván k hadu jednak proto, že had má ve společnosti negativní konotace, neboť se tiše plazí a může kdykoli nečekaně zaútočit, ale hlavně z toho důvodu, že svléká kůži. Klus zde naráží na lidi, kteří jsou schopni se přizpůsobit bez výčitek svědomí jakémukoli státnímu či společenskému zřízení – když svlékají starou kůži, už je pod ní dávno vytvořená nová, kterou je možné oka-

¹³⁶ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

mžitě využít. Také verš: „Slíbil mi vše oč jsem ho žádal,¹³⁹ pojmenovává jeden z hlavních rysů těchto světonázorů, a sice sliby. Ideologické skupiny jsou schopné naslibovat lidem nespočet věcí, které vypadají velmi lákavě, jen aby se dostaly k moci. K jejich realizaci samozřejmě nikdy nedochází. Protagonista se v závěru dovídá, že původní myšlenka už není životaschopná, a proto je třeba ušít si nový kabát, aby mohl zase prosazovat ideu novou: „Pak pokynul rukou bych nastavil záda / že na nový kabát bude mě měřit.“¹⁴⁰ Poslední dvě strofy písně jsou odděleny odlišnou melodií a rytmem a vyjadřují nadčasovou, a přitom aktuální myšlenku. Nabádají k zapomenutí starých hříchů a také charakterizují vlastnosti člověka, který je v dnešní době schopen přežít a dostat se do elitní skupiny, jež vládne společnosti: „Když tě ze lži huba nebolí / svedeš-li svěsti vinu / angažuj se neboli / buď součástí týmu.“¹⁴¹

Poslední písní spadající do této skupiny je politicko-společenská satira *Pánubohudopen*, která vznikla v reakci na volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010. Píseň má značně obsáhlý text, ale každá strofa se víceméně zabývá odlišným tématem, a proto bude vhodné je oddělit a analyzovat zvlášť. V první strofě se autor kriticky vyjadřuje k dnešní politické situaci a vztahuje ji k revoluci roku 1989 a době před ní: „Oděni v sametové rubáše / zloději loví zbytky guláše [...] dál při tom poslouchají Poupata¹⁴².“¹⁴³ Nelíbí se mu, že ve vládě zůstali titíž lidé, kteří v ní byli i před revolucí, že jen převlékli kabát a začali hlásat jinou politiku: „A tváře se tam nemění / pouze tituly a příjmení.“¹⁴⁴ Negativně vnímá i fakt, že jsou lidé na každém kroku masírováni politickou kampaní, že každou dálnici lemují desítky billboardů s hesly politických stran: „A kdo má peníze vystaví svou mordu / u dálnice na billboardu.“¹⁴⁵ A také poukazuje na to, že tato hesla reprodukuje rodiče doma i svým dětem, které ještě nejsou schopny si sdělení kriticky přebrat a pochopit veškeré souvislosti. Druhá strofa se věnuje taktikám prosazování politických stran a vlastnos-

¹³⁹ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁴⁰ Tamtéž.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Prorežimní píseň Michala Davida, která se stala „hymnou“ spartakiády v roce 1985.

¹⁴³ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž.

tem samotných poslanců. Partaje se mezi sebou neustále hádají, otevřeně na sebe házejí špínu a ohánějí se veřejnými zájmy a tím, že chtějí lidi chránit a pomáhat jim. Písníkář navíc upozorňuje na neprůhledné státní zakázky, úplatkářství a všelijaké vedlejší výdělky poslanců a ministrů: „Tak jedni kradou pro lidi a druhí od lidí / případné aférky se pod stůl odklidí.“¹⁴⁶ Názorově se vůči této situaci vyhraňuje ve verších: „Léta už tajím svoji příslušnost / k zemi co vyměnila hrubost za slušnost / bo se mi nelíbí morální předlohy / čili papalášci hrající si na bohy.“¹⁴⁷ Ironicky představuje povinné školení poslanců, na kterém se učí, jak se správně chovat, když říká: „Lekce planého žvanění lekce arogance / a místo polední debaty z prdu kulička / nechť skvětá naše zemička.“¹⁴⁸ Nový tvar „skvětá“ zde autor použil jako protiklad k očekávanému slovesu „vzkvétá“, aby zdůraznil, že takto žádného rozkvětu nelze dosáhnout, neologismus „skvětat“ znamená naopak spíše odkvétat. V závěrečné strofě dodává, že neexistují rychlá a zároveň efektivní řešení a bylo by nebezpečné věřit stranám, které taková řešení nabízejí. Konkrétně varuje před dvěma, a to Komunistickou stranou Čech a Moravy a Dělnickou stranou¹⁴⁹, což jsou strany z protilehlých břehů politického spektra – levicová a ultrapravicová. V případě KSČM upozorňuje, že jejich vláda už jednou v českých zemích způsobila obrovské problémy a že není žádoucí jejich vládu opakovat: „A tak bacha na rudé koalice / vzpomeňme jaká je po třetních stolice.“¹⁵⁰ Dělnickou stranu staví do kontrastu k dělnickému hnutí, které bylo velmi populární na přelomu 19. a 20. století a bylo levicově zaměřeno. Klus na něj naráží ve verších: „Nedávno přišla jedna děsivá zpráva / že se zase valí dělníci tentokrát zprava,“¹⁵¹ a pokračuje charakteristikou členů současné dělnické strany: „Poznávacím znamením jsou holé hlavy“¹⁵² / neznalost dějin a ústavy.“¹⁵³ Poté se ironicky vyslovuje k českému národu, pojmenovává jeho hříchy a povahu: „Přes to všechno co lid v tom kraji zažívá / probíhají všechny nepokoje v pajzlu u piva / a stále

¹⁴⁶ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁴⁷ Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Dělnická strana byla ještě před volbami v roce 2010 z nařízení soudu rozpuštěna.

¹⁵⁰ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² Holé hlavy jsou rozpoznávacím znakem členů nacistických a neonacistických hnutí.

¹⁵³ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

věří na rytíře z Blaníku / než př[i]jdou zvolil národ vyčkávací taktiku.“¹⁵⁴ Kritizuje skutečnost, že Češi nejsou schopni vyjádřit svůj nesouhlas veřejně, že nechávají politiky dělat si, co se jim zlíbí, a nadávají na ně jen s přáteli v hospodě, že stále věří, že půjde někdo protestovat do ulic za ně nebo že je zachrání, aniž by se o to oni sami přičinili. Poslední dvojverší vyjadřuje autorův názor na českou podobu demokracie, která podle něj nefunguje tak, jak by měla. Užívá při tom termínu z oblasti počítačového softwaru a také poetické etymologie: „Upřímně řečeno trochu teskno mi je / že nám stačí demo“¹⁵⁵ demokracie.“¹⁵⁶ Strofy jsou samozřejmě proloženy refrénem, ve kterém se Klus táže Boha, proč trestá lidi a proč je nevaroval, že dělají chybu. Otevřeně v něm též prezentuje svůj názor na výsledky voleb ve verši: „Zas čtyři roky v prdeli.“¹⁵⁷

Druhou tematicky uzavřenou skupinou na albu jsou písně inspirované hrou ruského dramatika Antona Pavloviče Čechova *Racek*. Autor si vybral čtyři postavy této hry, a to Arkadinu, Trigorina, Ninu a Trepleva. V každé písni se stylizuje do postavy, podle níž je pojmenována, a snaží se co nejpřesněji popsat její charakter a osud. Autor se inspiroval právě touto hrou proto, že si v ní zahrál postavu Trigorina v absolventském ročníku na DAMU, tudíž hru dobře znal a také dovedl popsat charaktery ostatních postav. Sám svoji volbu vysvětluje v jednom z rozhovorů: „V té hře jsou dva roky, které Čechov nechává na volné fantazii divákově, aby si řekl, co všechno se mohlo zhruba udát v hlavách a srdcích postav. A já jsem v sobě našel kus drзости, že jsem to své mínění vložil právě do písni.“¹⁵⁸ Vztahy mezi postavami jsou značně komplikované, ale z písni je vcelku patrné, kdo je kdo. Rozhodnutí zařadit tyto skladby na jedno album s těmi ostatními bylo ale poněkud nešťastné, Klus by udělal lépe, kdyby je vydal samostatně. Na druhou stranu lze pozorovat podobnost mezi povahami a chováním protagonistů předchozích písni a protagonistů písni inspirovaných Čechovem. Autor tak ukazuje nadčasovost obecně lidských problémů.

¹⁵⁴ KLUS, Tomáš: *Racek* [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁵⁵ Demoverze programu je nějakým způsobem omezená varianta jeho plné verze. Buď má jen pár základních funkcí, nebo ho například lze spustit jen několikrát.

¹⁵⁶ KLUS, Tomáš: *Racek* [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ BENEDIKTOVÁ, Jana: Klus domýšlí Čechova [online]. Česká televize, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: < <http://www.cesktelevize.cz/ct24/kultura/137342-klus-domysli-cechova/> >.

Zároveň je pravděpodobné, že nejen Čechov, ale obecně ruská duše mu byla inspirací, a to nejen na tomto albu.¹⁵⁹

Píseň *Arkadina* je vnitřním monologem ženy, která je nešťastná ze svého života, ale jeho tragičnost dává za vinu společnosti. Tvrdí, že je stejná jako lidé kolem ní, že se jim snaží přizpůsobit, protože to po ní vyžadují: „Jsem jako vy / tvárná vždy nová / přesně takovou jste si mě přáli.“¹⁶⁰ I přes to, že je taková, jakou ji chtějí mít, cítí, že nemá kolem sebe žádné skutečné přátele: „Z siluet blíženčů zbyly jen otisky / na jejichž úpatí popraská země,“¹⁶¹ a utíká před lidmi do samoty: „Proto zavírám oči / a nechám duši vyplakat.“¹⁶² Zároveň ale upozorňuje na fakt, že přestože je přizpůsobivá a dovoluje lidem dělat si s ní, co chtějí, umí být i nebezpečná a není radno si s ní zahrávat, protože je „figurka na hraní co dotekem spálí.“¹⁶³ Podezřívá lidi kolem sebe z přetvářky a hraní společenské role, z toho, že skrývají svou pravou tvář pod masku. Zároveň si uvědomuje, že její chování není správné, že v podstatě nemá charakter, a obává se, že po ní nic nezůstane. Tato vnitřní rozpolcenost mezi tím, jak se chová, a tím, jak tuší, že by se chovat měla, jí ubírá životní sílu. Nekonečná přetvářka ji fyzicky i duševně vyčerpává a ona má pocit, že si života vůbec neužívá: „Ačkoli dýchám můj / tep nelze nahmatat / jsem jako vy / tleju ve své díře,“¹⁶⁴ ale zase to samozřejmě dává za vinu lidem. Nakonec varuje také před tím, že působí sice, jako by neměla vlastní názory, ale že je to jen zdání, protože ona je má, pouze je veřejně neprezentuje.

Mluvčí písně *Trigorin* je sobecký muž, jenž čte dopisy od milující ženy a bezcitně na ně odpovídá. Dopisy od Niny obsahují bolest ze ztráty milého i ze smrti jejich společného dítěte: „Psala jste Borisi“¹⁶⁵ Borisi mělo Vaše ústa / Borisi Borisi měl jste u m[ě] zůstat.“¹⁶⁶ On však cynicky komentuje její city, vzpomíná na chvíle, které strávili spolu, ale připomíná, že nikdy o lásce k ní nemluvil, a tudíž není jeho vina, že

¹⁵⁹ Na albu *Hlavní uzávěr splínu* se například otevřeně hlásí k Dostojevskému tím, že použil postavu Grušenky z jeho románu *Bratři Karamazovi*.

¹⁶⁰ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Boris Trigorin.

¹⁶⁶ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

si jeho chování špatné vyložila: „O lásce k Vám v mých verších ani zmínka / nesnesu Vás a Váš ustavičný nárek.“¹⁶⁷ Nina nedokáže nést tolik utrpení sama a prosí Trigorina, aby za ní přijel. On její prosby ignoruje, přesto však odpovídá na její dopisy. Pokouší se jí vysvětlit, že nedokáže její lásku opětovat, že miluje Arkadinu a pro Ninu už v jeho srdci není místo: „Já pro Vás Nino život nepoložím / pročpak jste tenkrát přede mnou neutekla.“¹⁶⁸ Dává jí za vinu, jak jejich vztah dopadl, a také připomíná, že věděla, že bude jen krátkou epizodou jeho života: „Jste krátká povídka jste to co jste chtěla být.“¹⁶⁹ Nakonec se projevuje i jeho alibismus, když se jí snaží vysvětlit, že s někým jako on by stejně nebyla šťastná a že udělá lépe, když na něj zapomene: „Jste příliš věrná a mně věrnost schází / Nino Vy žijete – já jen popisuji / tak prosím přijměte že už Vás nemiluji.“¹⁷⁰

Píseň *Nina* je písní bolesti nad definitivní ztrátou milovaného muže. Je intimní zpovědí ženy, která miluje, ale není milována. Její cit není jen pouhým dočasným vzplanutím, ale skutečnou, hlubokou, bezpodmínečnou láskou. Plně si uvědomuje, že ji Trigorin nemiluje, ale nedokáže si pomoci, neumí bez něj žít. Ví také, že on nechce vyslechnout její vyznání, ale přesto mu chce sdělit, jak moc ho miluje a jak strašně jí ublížil: „Chci ti všechno říct a pak se někam schovat / třeba pochopíš jak je těžké nemilovat.“¹⁷¹ Schovat se chce proto, že dobře zná jeho reakci a nechce ji slyšet, je to pro ni příliš bolestné. Uvědomuje si také, že pokud nemiluje ji, miluje pravděpodobně jiné ženy, a žádá ho, aby si jich do sytosti užil. Věřící totiž, že až se vybouří, vrátí se k ní a ona mu ráda odpustí: „A já tu zůstanu ztracené malířské plátno / třeba se vrátíš a já zas nechám se napnout.“¹⁷² Její úzkost sálající silně z každého verše graduje v posledních dvou strofách. Tuší, že její bolest ji nakonec přinutí stát se ničím a v konečném důsledku možná i k tomu, aby svůj život ukončila, a že teprve tato skutečnost patrně s Trigorinem nějakým způsobem pohne. Vyčítá mu, že dokud se nestane něco strašného, žije a raduje se, jako by se nic neudálo, jako by snad nikomu neublížil. A teprve po katastrofě začne zpytovat svědomí a uvědomí si, kolik způso-

¹⁶⁷ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Tamtéž.

bil bolesti a utrpení: „Tvé černé svědomí poprvé promluví k obětem / nerovných bojů
Tvé sebestředné války.“¹⁷³

Píseň *Treplev* je dopisem na rozloučenou, který píše Treplev a adresuje ho Trigorinovi. Je plný hořkosti, nenávisti a zlosti: „Jen čirá nenávist byla mezi námi / přesto jste Vy mým posledním čtenářem.“¹⁷⁴ Oba jsou spisovatelé, ale pouze Trigorin je opěvovaný a uznávaný. Treplev mu vyčítá, že marní talent, jež mu dal Bůh, že nepíše nadčasové knihy, ale pouze ty libivé: „Píšete spatra jsa přízemní až běda / nechť Vaše knihy brzy podléhají módě.“¹⁷⁵ Nejvíce ho ale nenávidí za to, že naprosto zničil jeho lásku, Ninu. Přeje mu, aby za své hříchy skončil v pekle a nenávidí ho natolik, že mu slibuje, že ho bude pronásledovat i po smrti. Také přísahá, že spolu s andělem bude Ninu chránit „od Vašich doteků jež zbavují čistoty / budu jí nablízku jsa vtělen do samoty.“¹⁷⁶ Nachází se v beznadějně situaci – jeho láska miluje jeho úhlavního nepřítele i přesto, že jí ublížil, jeho knihy nejsou uznávané a on sám cítí, že svůj život už odžil: „Ačkoli mlád už ze mě opadáva listí.“¹⁷⁷ Nenachází proto jiné východisko, než své trápení ukončit. Ze smrti už nemá strach, a proto se rozhodne spáchat sebevraždu: „Mřu Vaší vinou se zbraní ve svých rukou.“¹⁷⁸

Album tedy obsahuje množství ponurých, komplikovaných písní nesoucích hluboké myšlenky, což vyžaduje od posluchačů velkou dávku soustředění a přemýšlení. Klus na něj ale zařadil také několik na pochopení jednodušších písní. Jednak proto, že kdyby všech 15 stop obsahovalo písně podobné jako ty výše analyzované, posluchač by neměl příležitost si oddechnout a album by působilo velmi vážně a složitě, jednak proto, že bez nich by se vytratil jeden z nejvýraznějších rysů jeho tvorby, jímž je lehkost a hravost. Písněmi s touto charakteristikou jsou *Teplota vody*, *Okoloběhu*, *Textovka v hudbě* a *Ledaco*.

Teplota vody je autentickým záznamem improvizace. Jde o zhudebnění návodu na ovládání sprchy. *Okoloběhu* se snaží zachytit koloběh života pomocí dvou souběžně

¹⁷³ KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

probíhajících událostí, jejichž popisy se v písni vzájemně prolínají – pohřbu a narození dítěte. *Textovka v hudbě* popisuje poeticky obsah SMS zprávy, kterou tvoří pouze dva emotikony, a to usmívající se obličej, neboli smajlík, a srdíčko: „Dvojtečka jsou oči : / pomlčka místo nosíka - / jen závorku otočit) / a docílit tak smajlíka :-)“¹⁷⁹

Zatímco výše zmíněné zhudebněné texty jsou spíše popěvky, *Ledaco* lze už nazývat písní, protože je podstatně delší. Na albu je označena jako „Bonus track“, což je na ní i patrné. S přihlédnutím k době vydání alba je totiž pravděpodobné, že většina posluchačů si ho koupí k Vánocům, a proto obsahuje píseň *Ledaco* vánoční motivy a má spíše příležitostný charakter. Pojednává o muži, který se snaží zjistit, „zdalipak věří kapři na život po Vánocích“,¹⁸⁰ což je metaforou pro snahu zjistit, zda existuje posmrtný život a jestli v něj někdo věří. Nejprve se ptá kamarádů: „Byl jsem si jist / že to ví jistě chlapi z hospody // Ale ani oni mi neodpoví“,¹⁸¹ dále zvažuje, že by zavolał bývalému prezidentu Havlovi, protože „ten prý ví všechno a má za to rentu.“¹⁸² Nakonec zkouší ještě internetový vyhledávač Google, jehož sloganem je: „Život je hledání,“ ale ani tam nenachází odpověď.

4.1 Motivy

Vzhledem k tematické nesoudržnosti alba se neobjevuje mnoho motivů, které by se v písních opakovaly. Většinou jsou rozpracovány v rámci jedné písně a stává se tak z nich téma. Přesto je třeba některé důležitější a výraznější motivy na tomto místě uvést.

Klus na albu *Racek* více rozpracovává motiv člověka jako součásti většího celku, který se náznakově objevil už na albu *Hlavní uzávěr splínu*. Člověk je zde zobrazován nejen jako součást společnosti, ve které žije, ale také jako malá část planety Země. Ta je dále jen malou částí dalšího motivu, jímž je vesmír. Lidský život je také jen malou částí dlouhého dějinného života lidstva. Na tomto kontrastu se autor snaží ukázat, že by si člověk měl uvědomit, že je vlastně nicotný. Na tuto nicotnost nava-

¹⁷⁹ KLUS, Tomáš: *Racek* [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011, nestr.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž.

¹⁸² Tamtéž.

zuje motiv člověka jako pouhého těla bez duše. Objevují se tvrzení, že aktér písňe není víc než maso a kosti, víc než pouhé hmotné tělo.

Často se zároveň vyskytuje prvek proměnlivosti člověka, který je ochoten se přizpůsobit za jakoukoli cenu čemukoli, jen aby byl vážený a přijímaný okolím. Na něj navazují motivy převlékání kabátů, objevující se především ve společenských a politických satirách, a hada. Had je zvíře s negativními společenskými konotacemi – je slizký a kluzký (i když ne tolik jako například úhoř), plazí se po zemi před tvory, již jsou mu nadřazení, je nenápadný a zákeřný a hlavně svléká pravidelně kůži, tudíž je velmi proměnlivý.

Četným motivem objevujícím se v textech jsou múzy. Ty Klus vnímá nejen jako důležitou součást tvůrčího procesu umělců, ale také jako bytosti, jež jsou nesmírně krásné a éterické a mají též v oblibě krásné a umělecké věci a děje. Pokud pláčou, děje se něco ošklivého, jejich oku nelahodícího.

Výrazným motivem nesoucím se celým albem je smrt. Aktérům písní se často jeví jako jediné východisko z jejich bezútěšné situace. Smrt se objevuje buď jako hrozba, nebo jako naplněný čin. Tento motiv souvisí s existenciálním laděním alba.

S tímto laděním také koresponduje motiv Boha. Bůh se objevuje v myšlenkách valné většiny postav. Ty jsou buď věřící a hledají u něj útočiště, nebo jsou ateisté a vnímají Boha jako poslední záchranu, i když v něj předtím nikdy nevěřili. Jsou totiž často zoufalí, bezradní a na pokraji fyzických i duševních sil a hledají v sobě víru v boží pomoc, která je z jejich situace vysvobodí. Na prvek Boha navazuje časté užívání biblických motivů, příběhů a postav.

Stejně jako na albu *Hlavní uzávěr splínu* se i zde objevují více či méně známé literární a historické postavy – na čtyřech z nich jsou dokonce postaveny celé písně (*Trigorin, Nina, Arkadina, Treplev*). Klus se ale opírá i o posluchačovu znalost dějin své vlasti. Opět klade na své posluchače velmi vysoké intelektuální nároky. Neznalost potřebných kulturních a historických souvislostí značně znesnadňuje interpretaci písní, která je už tak dost obtížná.

4.2 Poetika

Hravost jazyka v porovnání s předchozími dvěma alby ustupuje na albu *Racek* mírně do pozadí. Stále se tu sice objevují kalambúry jako: „naivní – na i v ní,“ „za kopcem – zakop jsem“ či „mi na rety“ sugerující minarety, ale skutečně jich není mnoho. Spíše se množí homonyma a homonymní tvary slov, jejichž užitím se autor pokouší mást posluchače, nebo dosáhnout aktualizovaných a neotřelých vyjádření: „v patové situaci / jako sám velký Achilles,“ „v dramatu tří postav se na mou stranu postav,“ „hledal jsem v knihách svoji lepší stránku,“ atd.

Libozvučnost veršů již také není tak výrazná a nápadná: „za hrst korálků morálku,“ „mezi pány panuje,“ „upřímně prosím tě stůj při mně,“ „ženu se žením ženám že-hrám / že žádná není,“ nebo „zdalipak věří kapři.“ Stále je však v písních patrná silná rýmovost veršů.

Objevují se také konstrukce vytvářené kladením slov opačných významů vedle sebe: „malí lidé – velcí mravenci,“ „mít u zadku své předky rodové,“ „to láska k pravdě ze mě udělala lháře,“ „příčiny důsledků v mém objetí vzplanou,“ nebo „vězte však navždy že Vám nikdy neprominu.“

Velmi výrazným a četným prvkem na albu je jazyková hra obsažená již v názvu písně, která často značí její obsah. Kromě písní inspirovaných *Rackem* se tento rys objevuje téměř ve všech názvech, například: *Dobrý mrav(enci)*, *Soběc*, *Dno za dnem* či *Podléhnutí*.

Nejdůležitějším poetickým prostředkem je výrazná stylizace autora do povahově různých osob. Může tak pojmenovat velké množství různých lidských vlastností a charakterů tak, jak by mu osobní zpovědi neumožnily. Dovoluje mu vcítit se do lidí, kteří mu svým chováním nejsou příliš blízcí, a může tak zprostředkovat i pocity opačného pohlaví, pokud se stylizuje do ženy. Album díky tomu působí zajímavěji, protože jednotliví protagonisté jsou povahově rozmanití, zároveň mu ale tato rozmanitost ubírá na soudržnosti.

4.3 Jazyk

Jazyk alba *Racek* je velmi spisovný, pro Kluse až nezvykle. Prvky hovorové a obecné češtiny sem pronikají jen velmi zřídka. Nespisovné tvary přídavných jmen a zájmen jsou vzácné: kapitalistickýma, jsme starý a náma. O trochu čtenější jsou nespisovné tvary sloves, ale jejich míra je i tak téměř zanedbatelná. Jsou jimi tvary: probíhaj, svrh, zakop, sejdem, vem a tleju.

Častější než nespisovné tvary slov jsou příznaková slova, která se objevují především v satirických písních. Takovými slovy jsou kupříkladu: sejmut (ve významu zabít), stíha (stihomam), kredenc, pitomeček, pšenka, rubáš, morda, tož, prdel, lumpové, papaláši, bo, zrůdy, prd, pajzl, bacha, pant (ve významu ústa), špeluňka, tupec, svrasčelý, huba, děvky či štrůdl.

Výrazný nárůst zaznamenávají knižní a archaické výrazy, jichž autor na tomto albu užívá skutečně hojně. Těmi jsou například spojky: neb, čili, nechť, ba, ač, oč, či, ačkoli, zdalipak; nebo slovesa a ostatní slovní druhy: bych (abych), přede, vyslyš, živa, patrně, rety, jejichž, též, nelze, zcela, však, vetkl, netlukou či mřu. Nápadně často se vyskytují také přechodníky. Hlavně „jsa“ a také „leže“ a „hledaje“. Zvláštní je, že Klus nezpívá přechodníky ve správném tvaru, jak je má napsané v bookletu, ale v tvarech pro ženský a střední rod, a to „ležíc“ a „hledajíc“.

Závěr

Z předešlých analýz a interpretací je patrné, že Klusova tvorba se postupně vyvíjí ve všech zkoumaných oblastech, a to v tematické výstavbě alb, v jejich celkové náladě, v užívání poetických postupů a také v četnosti a způsobech využití různých jazykových prostředků.

První album *Cesta do záhu(d)by* je náladově veselé, hravé a radostné. Obsahuje především písně věnované lásce, každodenním událostem a typickým problémům mladých lidí, jakými jsou pocity bezradnosti a nepochopení ze strany okolí. Z motivického hlediska je album různorodé, roztržité a motivy často fungují jako protiklady. Písničkářova poetika ještě není zcela vyzrálá. Ačkoli se v písních objevují zajímavé jazykové hříčky, kalambúry a některé básnické postupy, například personifikace, které plně korespondují s náladou alba, vznikají občas nelogická spojení a plané rýmy. Jazyk alba je pestrý, využívá spisovné, hovorové i obecné češtiny. Do písní pronikají zřídka také knižní výrazy a archaismy. Autor zde užívá jazykových prostředků v souladu s obsahem – čím je text spisovnější, tím vážnější obsah píseň má.

Nálada v pořadí druhého alba *Hlavní uzávěr splínu* je diametrálně odlišná – ponuřejší, temnější, smutnější. Tématy objevujícími se na tomto albu jsou láska, sexuální dobrodružství, kritika společnosti a reflexe dějin a české politické scény. Samostatně fungujících motivů je na albu mnohem méně než na *Cestě do záhu(d)by*, písně jsou tematicky soudržnější a promyšlenější. Do textů písní vstupují v menší míře také literární a historické postavy. Došlo k posunu v poetice písní. Stále se objevují kalambúry a eufonická spojení, ale nepůsobí už tolik vyumělkovaně a samoúčelně. Užívané jazykové prostředky mají v podstatě stále stejný charakter. Jsou jimi prvky spisovné, hovorové a obecné češtiny, příznaková slova, knižní a archaické výrazy. Nově se objevují dialektismy a přechodník.

Zatím nejnovější album *Racek* přivádí ponurou náladu *Hlavního uzávěru splínu* do krajnosti. Působí depresivně, budí znepokojení a vyjadřuje pocity člověka nacházejícího se v existenciální krizi. Tematicky je album různorodé: objevují se písně o nešťastné lásce, o negativních lidských vlastnostech, písně společensko-kritické,

sebereflexivní i politické satiry. Důležitou součástí alba jsou písně inspirované Čechovovou hrou *Racek*, podle níž je také pojmenováno. Opakujících se motivů je méně, písně působí motivicky i tematicky koherentně. Ve větší míře se ale v textech vyskytují literární a historické postavy, biblické postavy, motivy a příběhy a do písní se zapojují také dějinné události. Poetika alba je poněkud odlišná. Do pozadí ustupuje hravost, méně nápadná je i eufonie, naopak důležitým prvkem se stává autorova stylizace do povahově různorodých postav. Jazyk alba se oproti předchozímu *Hlavnímu uzávěru splínu* také citelně proměnil. Ubývá prvků hovorové a obecné češtiny, texty jsou spisovnější a mnohem častěji se objevují knižní a archaické výrazy a konstrukce, na vzestupu jsou i přechodníky.

Je tedy patrné, že Klusova tvorba prochází jistými změnami. Především lze sledovat tíhnutí ke spisovnosti až knižnosti textů, což koresponduje i s jejich obsahy. Zatímco první album svou radostnou, hravou povahou dobře souzní s užitím hovorové a obecné češtiny, na třetím albu v souvislosti s prohlubující se tematickou závažností a pocity smutku převažuje jazyk spisovný. Provázanost formy a obsahu svědčí o tom, že jazykové prostředky Klus volí uvážlivě, nikoli náhodně.

Vývojem prochází také jazykové a slovní hříčky. Zatímco na prvním albu jich bylo až příliš a staly se jeho výrazným rysem, na albu *Racek* se jich vyskytuje méně, ale také nepoutají tak velkou pozornost a jsou do textů organicky zapojeny. Zároveň nejsou samoúčelné, ale přispívají svou mnohoznačností k vytváření zajímavých obrazů umožňujících vícero interpretací.

Autor také stupňuje své nároky na posluchače, a to nejen stále větší komplikovaností textů, ale hlavně zařazováním literárních a historických postav, biblických motivů a dějinných událostí do svých písní. Předpokládá proto poučeného, sečtělého recipienta, který zná historii své vlasti a orientuje se i ve veškerých souvislostech. Na jednu stranu tyto prvky působí v písních zajímavě a poutavě a autor nemusí složitě popisovat charakter člověka, postačí mu použití jména literární postavy s podobnými povahovými rysy. Na stranu druhou je velmi pravděpodobné, že očekávaný modelový posluchač neexistuje. Většina příjemců si spíše bude muset konkrétní informace dohledat, aby pochopili význam písně nebo obrazu, a to jim znemožní vytvořit si z písně konkrétní okamžitý dojem.

Výrazným proměnou prochází také autorova stylizace. První album je jeho upřímnou zpovědí, na druhém už se objevují písně, v nichž se Klus pravděpodobně stylizuje do jiné postavy (např. *Malčik*) a na třetím albu je jeho stylizace již výrazná, v některých písních dokonce přiznaná – kupříkladu v písních inspirovaných Čechovovým dramatem.

Další vývojovou tendencí Klusovy tvorby je větší interpretační prostor. Písně jsou stále komplikovanější, obrazy složitější a metafory méně průzračné. Umožňují proto nespočet interpretací, a přestože práce dokládá na příkladech argumenty pro určitý výklad písní, nemusí být tento výklad v některých případech zcela správný, ani jediný.

Otázkou zůstává, jak se bude tvorba Tomáše Kluse vyvíjet v budoucnosti. S přihlédnutím k aktuálním tendencím je velmi nepravděpodobné, že by náladově navázal na *Racka* a v nových písních ještě prohloubil pocity smutku. Vzhledem ke Klusovu šťastnému partnerskému vztahu a očekávání prvního potomka by se naopak mohlo na další album vrátit téma lásky. Autor se také jistě bude chtít znovu vyjádřit k současné politické situaci a opětovně upozornit společnost na její nešvary. Určitě ale neztratí poetiku a jazyk, k nimž doposud dospěl, takže další album bude po formální stránce pravděpodobně stejně spisovné a knižní jako *Racek*. Možnou variantou je také návrat k intimním zpovědím, které byly obsahem především druhého alba *Hlavní uzávěr splínu*.

Je však zřejmé, že se v českém prostředí zrodil talentovaný písničkář, který má svým posluchačům co říci, promlouvá jejich řečí a má chuť své názory a pocity sdělit světu neotřelou formou a citlivými, a přitom inteligentními písněmi. Bude rozhodně zajímavé jeho další vývoj sledovat.

Anotace

Jméno a příjmení autorky: Klára Šindelářová

Název fakulty: Filozofická fakulta

Název katedry: Katedra bohemistiky

Typ práce: Bakalářská

Název práce: Písňová tvorba Tomáše Kluse

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Zemanová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2013

Počet znaků: 107 962

Počet stran: 49

Počet titulů použité literatury: 24

Jazyk práce: Český

Klíčová slova: Tomáš Klus, písňová tvorba, písničkáři, interpretace, analýza, motivy, poetika, jazykové prostředky.

Tato práce se zabývá analýzou tvorby Tomáše Kluse z hlediska tematického, motivického a stylotvorného, též s přihlédnutím k jejímu zařazení do kontextu českého folku. V první části práce je v obrysech nastíněn dosavadní život Tomáše Kluse. Následující kapitoly se zevrubně věnují rozboru jednotlivých alb. Písně jsou v rámci každého alba rozděleny do tematických okruhů a postupně interpretovány. Důraz je kladen na výrazné motivy, celkovou poetiku textů a užívané jazykové prostředky. V závěru práce je shrnut dosavadní vývoj Klusovy tvorby a možné perspektivy jeho uměleckého růstu v budoucnu.

Resumé

This thesis is focused on the analysis of Tomáš Klus' work in terms of theme, motif, style, as well as considering its role in the context of Czech folk. This work follows to previous researches and analysis in field of folk and songwriters, mainly the publications of Josef Prokeš, Zdeněk Kožmín and Jiří Trávniček. Because of the absence of contemporary monograph in the field of Czech folk and popular music, current data can be found almost exclusively in reviews and interviews published in magazines. The first part of this thesis is focused on Tomáš Klus' life up to now. Following chapters deal in great detail with analysis of each album. The songs from all albums are divided into thematic areas and then interpreted one by one. The emphasis is placed on major themes, overall poetics of lyrics and the language which is used. The conclusion of the thesis is a summary of Klus' work development up to this point and possible perspectives of his artistic growth in the future.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Primární zdroje

KLUS, Tomáš: Cesta do záhu(d)by [zvukový záznam]. Praha : Sony BMG Music Entertainment, 2008.

KLUS, Tomáš: Hlavní uzávěr splínu [zvukový záznam]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2009.

KLUS, Tomáš: Racek [zvukový záznam]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011.

KLUS, Tomáš: Racek [CD+textová brožura]. Praha : Sony Music Entertainment Česká republika, 2011.

KLUS, Tomáš: Já, písničkář. 1. vyd. Praha : COOBOO, 2009. ISBN 978-80-00-02525-4.

Sekundární literatura

BRUKNER, Josef – FILIP, Jiří: Poetický slovník. 2. upravené vyd. Praha : Mladá fronta, 1997. ISBN 80-204-0650-6.

KOŽMÍN, Zdeněk – TRÁVNÍČEK, Jiří: Na tvrdém loži z psího vína. 1. vyd. Brno : Books, 1998. ISBN 80-7242-001-1.

KRYL, Karel: Ostrov pokladů. Praha : Levné knihy, 2010. ISBN 978-80-7309-870-4.

MERTA, Vladimír: Zpívaná poezie. 1. vyd. Praha : Panton, 1990. ISBN 80-7039-032-8.

PROKEŠ, Josef: Estetická výstavba české folkové písně v 60.–80. letech XX. století. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3039-9.

Časopisecké články a recenze

KOFRONĚ, Leoš: Tomáš Klus. Cesta do záhu(d)by. *Rock&Pop*. č. 5/292, ročník XIX., 2008. s. 64. ISSN 0862-7533.

ŠÍDA, Jan: Tomáš Klus. Poklusem k uzávěru splínu. *Rock&Pop*. č. 8/307, ročník XIX., 2009. s. 12. ISSN 0862-7533.

ŠÍDA, Jan: Chmurnými tématy k lidové veselici. *Rock&Pop*. č. 8/307, ročník XIX., 2009. s. 80. ISSN 0862-7533.

ŠÍDA, Jan: Tomáš Klus. Hlavní uzávěr splínu. *Rock&Pop*. č. 12/311, ročník XX., 2009. s. 70. ISSN 0862-7533.

Internetové zdroje

BENEDIKTOVÁ, Jana: Klus domýšlí Čechova [online]. Česká televize, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/137342-klus-domysli-cechova/>>.

BENEDIKTOVÁ, Jana: Andělé 2011 "klusali" s Půlnoční v patách [online]. Česká televize, 2012. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/167454-andele-2011-klusali-s-pulnocni-v-patach/>>.

GÖTH, Jindřich: Tomáš Klus: Znásilnil kytaru a čeká na Kryla [online]. Instinkt, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <http://instinkt.tyden.cz/rubriky/rozhovor/tomas-klus-znasilnil-kytaru-a-ceka-na-kryla_25917.html>.

KOVAŘÍKOVÁ, Blanka: Muž týdne: Tomáš Klus [online]. Kafe.cz, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.kafe.cz/zabava/muz-tydne/muz-tydne-tomas-klus-25893.aspx>>.

KULIG, Honza: Tomáš Klus – Vylad'ovat písňe se mi přičí [online]. Musicserver.cz, 2009. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://musicserver.cz/clanek/27264/>>.

LÁCHOVÁ, Michaela: Hledání (se) Tomáše Kluse [online]. Česká televize, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW:

<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/156430-hledani-se-tomase-kluse/>>.

NOHAVICA, Jaromír: Darmoděj. Jaromír Nohavica – oficiální web [online]. [cit. 2013-04-21]. Dostupné z WWW:

<<http://www.nohavica.cz/cz/tvorba/texty/darmodej.htm>>.

POLÁČEK, Tomáš: Táta a sestra mi pomáhají z nebes, věří Tomáš Klus [online]. idnes.cz, 2011. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <http://kultura.idnes.cz/tata-a-sestra-mi-pomahaji-z-nebes-veri-tomas-klus-fu3-/hudba.aspx?c=A111102_104133_hudba_jaz>.

UHLÍŘOVÁ, Alena: Český slavík Mattoni 2012: Éra Karla Gotta je u konce. Dnes je v kurzu Klus [online]. Musicweb.cz, 2012. [cit. 2013-04-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.musicweb.cz/aktuality/cesky-slavik-mattoni-2012-era-karla-gotta-je-u-konce-dnes-je-v-kurzu-klus>>.

TOMÁŠ KLUS BLOG. Oficiální stránky [online]. Dostupné z WWW:

<<http://www.tomasklus.cz/>>.